

Yeni Koronavirüs (Covid-19) olarak isimlendirilen pandemi tüm dünyada olduğu gibi Kuzey Kıbrıs'ın yazılı, görsel, sözlü ve dijital basını üzerinde ciddi etkiler yarattı.

Kıbrıs Türk medyasında Covid-19 pandemisi sürecinde geline nokta yanında, pandeminin ifade özgürlüğüne etkisi de bu raporda ele alınıp, sorunlar için çözüm önerileri sunuldu.

Covid-19'un Kıbrıs Türk basını üzerindeki etkileri raporu

Hazırlayan: ARTUN ÇAĞA

İçindekiler

1.1 Raporun Amacı ve Özeti.....	3
2.1 Rapordaki bulgulardan ortaya çıkan sonuç:.....	4
2.1.2 Farklı mecralardan medyaya kayan iş insanları.....	4
2.1.3 İfade özgürlüğünün korunması.....	4
2.1.4 Online haber sitesi enflasyonu.....	5
2.1.5 İşini kaybedenler, iş değiştirenler oldu.....	5
2.1.6 Kaçak çalışanlar sorunu iyice arttı.....	6
2.1.7 Seçim dönemi ve erozyona uğrayan tarafsızlık ilkesi.....	6
3.1 Pandeminin dünya medyası üzerindeki etkileri.....	7
3.2 Haber takip alışkanlıkları değişti.....	8
3.2.1 Sağlık krizlerinde bilgi arama davranışı ve medya.....	8
3.3 Üç ayrı araştırmaya göre medya güven ölçeği ve yaş kuşaklarına etkileri.....	9
3.3.1 Edelman güven ölçeği özel raporu: Güven ve koronavirüs.....	9
3.3.2 Global Web Index: Koronavirüs kuşaklararası fark araştırması.....	10
3.3.3 Statista: Koronavirüs dünya geneli medya kullanım raporu.....	12
3.3.4 Araştırmalardan çıkan sonuç: Bilgi alma ihtiyacı arttı.....	12
4.1 Covid-19'un Kuzey Kıbrıs medyası üzerindeki etkileri.....	13
4.2 Bağımsız medyanın güç kaybetmesi (Ekonomik sıkıntıların ifade Özgürlüğünü erozyona uğratması).....	15
4.2.1 Ekonomik sıkıntıların bağımsız medya üzerinde yarattığı sıkıntılar.....	16
4.3 Halkın medyaya güvende ve medya memnuniyetinde çok ciddi düşüşler var.....	18
4.4 Gazete satın alma alışkanlığının iyice azalması yazılı basının büyük sıkıntısı.....	20
4.4.1 Gazete tirajlarının neden düştüğü konusundaki yaklaşımlar.....	22
4.5 Kuzey Kıbrıs'taki TV, web TV ve online haber siteleri.....	23
4.5.1 Online yayın yapan 11 Web TV var.....	24
4.5.2 12 adet dijital radyo haber de yayınlıyor.....	24
4.5.3 İnternet haberciliği yapan 300'e yakın site.....	25

5.0 EKLER	27
KTGB üyesi gazetecilerin pandemi süreci ve gazetecilik konusunda yaptıkları açıklama ve değerlendirmeler ile Türkiye ve Avrupa'daki manzara	
5.1 Pandemi, medyadaki dönüşümü tetikledi/ Emin Akkor/ KTGB Başkanı.....	27
5.2 Kıbrıs Türk medyasının Covid-19'la sınavı/ Damla Soyalp.....	28
5.3 Covid-19 döneminde Kıbrıs Türk medyasında değişenler ve değişmeyenler/ Ali Baturay.....	30
5.4 Genç gazeteciler, pandemideki gazetecilik deneyimlerini anlattı/Mustafa Baflı.....	33
5.4.1 Koku duyum henüz gelmedi (Ahmet Uçar).....	33
5.4.2 Sevdiklerimizi görmemek uğruna toplumsal görevimizi yerine getirdik (Bahar Sancar).....	34
5.4.3 Medya sektörüne pandemi döneminde giriş yapmak: Hem şans hem şansızlık (Cemre Peral).....	34
5.4.4 Arkadaşlarımızı kendimizden çok düşündük (Hüseyin Özbarışçı).....	36
5.4.5 Halkı paniğe itmeden olan biteni anlatmaya çalıştık (Bertuğ Topal).....	36
5.4.6 Korku ve tedirginlik içinde çalışmaya devam ettik (Doğan Samer).....	37
5.4.7 Medya 'kapanmayan' sektör olarak görülse de özel sektörde gelirler azaldı (Afet İlban).....	37
5.4.8 Yoğun bir stres ve belirsizlik içerisinde çalıştık (Sonay Orbay).....	38
5.5 Kıbrıs basınının terk edilmişlik hali/ Dr. Nikolaos Stelya.....	39
5.6 Dilene dilene kazanacağız!/ Cenk Mutluyakalı.....	40
5.7 Türkiye'de gazetecilikte hiç bitmeyen zor zamanlar/Sibel Güneş/Türkiye.....	42
5.8 Avrupa medyasına virüs bulaştı/Kayhan Karaca (Strasbourg).....	44
5.9 Covid-19 sürecinde Kıbrıs Türk basınının işleyişi ve barış gazeteciliği/ Doç. Dr. Metin Ersoy.....	47
5.10 Salgın, gözetim yöntemlerini dayatmak için bir fırsata dönüştü/ Dr. Çağdaş Öğüç.....	50
6.0 ÖNERİLER:	
Covid-19 süreciyle Kıbrıs Türk medyasında tetiklenen sıkıntıların aşılması konusunda neler yapılabilir?.....	52-55

1.1 Raporun Amacı ve Özeti

Dijitalleşmenin etkisiyle zaten yavaş yavaş değişmekte olan habere ulaşma eylemi, Covid-19 (koronavirüs) salgınıyla birlikte bambaşka bir boyuta ulaşmıştır. Pandemiden (salgın) dolayı kendilerini belirsizlik ve risk altında bulan bireyler, kapanma yasaklarıyla birlikte medya bağımlılık düzeylerini artırmak zorunda kalmıştır.

İnternet teknolojisinin giderek yükselen yaygın kullanımı salgında çok hızlı bir şekilde artarken, basın kuruluşlarını da birçok bakımdan dönüştürmeye, hizmetlerini çeşitlendirmeye, en önemlisi yeni iş ve finansman modelleri aramaya itmiştir.

Kıbrıs Türk medyası da gelişen yeni durum karşısında kendini değiştirmek zorunda kalmıştır. Ancak, pandemi öncesinde pek yeterli ve sürdürülebilir durumda olmayan ülke medyası, ilgili dönemde yaşanan ekonomik daralmadan payını fazlasıyla almıştır. Almaya da devam etmektedir.

Salgın karşısında bireylerin düşünce şekli, davranışları, algıları ve tercihleri tahmin edilenin ötesinde değişiklikler göstermiştir. Dolayısıyla, medya kuruluşları bu krizden hem pozitif hem de negatif yönde etkilenmiştir.

Pandemi ile başlayan sosyo-ekonomik kriz, çok ciddi bir ekonomik krizle devam ederken, bu durum basın çalışanlarını ve basın kuruluşlarını çok sıkıntılı bir sürece sokmuştur.

Gelinen aşamada, yaşanan durumu fırsata çevirmeye çalışan siyaset ve sermaye çevrelerinin girişimleri de dikkati çekecek boyuttadır.

Kapanmamak için eleman durdurmak zorunda kalan kuruluşlar yanında, krizi fırsat bilip, çalışanların maaşlarını azaltan işverenler de olmuştur. Böylesi bir süreçte doğal olarak ülke medyasında oldukça sıkıntılı bir görüntü ortaya çıkmıştır.

Bu rapor, Covid-19 salgınının Kıbrıs Türk basını üzerindeki etkilerine, değişimine, karşılaşılan bazı olumsuz noktalara atıfta bulunarak, ekonomik ve sosyal açıdan gelinen noktayı özetlemeyi amaçlamaktadır.

2.1 Rapordaki bulgulardan ortaya çıkan sonuç:

Gazetecilikteki dijital dönüşümle birlikte tiraj kavramının da artık önemini yitirdiği ve yerini “erişim” kavramına bıraktığı söylenebilir.

Kuzey Kıbrıs açısından bakıldığında dijital ortamda yapılan gazetecilikte ticari reklam geliri dışında finansman modellerinin neredeyse olmadığı görülürken, arkasında büyük sermaye/patron bulunmayan özel yayın kuruluşlarının ekonomik sürdürülebilirlik bakımından kronik sorunlarla karşı karşıya kaldığı bilinmektedir.

2020 yılında patlak veren COVID-19 pandemisi nedeniyle kişi özgürlüklerinin birçok ülkede kısıtlanması ve bireylerin evlerinde kalmalarına yol açan ülke kapanma (lockdown) kararları, ifade özgürlüğü bağlamında bazı tehlikeleri de beraberinde getirmiştir. Bireylerin rahatlıkla bilgi paylaşabildiği internet ortamı, başta pandemiyle ilgili olmak üzere birçok konuda yalan haber yayan internet sitelerinin de hızla artmasına neden olmuştur.

Reklam gelirleri ve tirajlarda yaşanan dramatik düşüşler de özellikle köklü medya kuruluşlarının sürdürülebilirliklerini ciddi anlamda tehdit etmeye başlamıştır.

Reklam gelirlerindeki düşüş ve öngörü eksikliği yazılı ve görsel medyayı istihdam, yayın içeriği vb. açılardan olumsuz etkilerken, birçok kurum maaş kesintilerine veya personel indirimlerine başvurmuştur. Ancak, pandemi nedeniyle birçok sektör kapalı olsa da özellikle medya sektörü en çok çalışan sektörlerden biri olmayı sürdürmüştür.

2.1.2 Farklı mecralardan medyaya kayan iş insanları

Medya alanında nitelikli personel ve nitelikli işlerin giderek azaldığı süreçte yaşanan bu gelişmeler, kuşkusuz zaten zayıf olan medya üzerindeki olumsuz etkiyi de artırmıştır.

Bu dönemde özellikle sermayenin farklı alanlardan medya alanına kayması da dikkat çekmiştir. Adı farklı mecralarda da gezen bazı “iş insanlarının” medya alanına yatırım yapması pandemi dönemine denk gelmiştir.

Bu gelişme, medyanın bağımsızlığını etkilemekte ve Kıbrıs Türk medyasında ifade özgürlüğünün korunması açısından olumsuz yansımalara neden olmaktadır.

2.1.3 İfade özgürlüğünün korunması

Kuzey Kıbrıs'ta ifade özgürlüğüne, çoğulculuğa ve medyanın çeşitliliğine olanak tanıyan elverişli ortam olmasına rağmen basın özgürlüğü ve ifade özgürlüğü bağlamında Orta Doğu gibi çok zor bir coğrafyada yer aldığı unutulmamalıdır. Ayrıca, teknolojik değişim ve medyanın dijital dönüşümü, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de gazeteciliğin geleceği konusunda endişeleri de beraberinde getirmektedir.

Dijitalleşmenin getirisi olarak gazeteciler daha fazla kaynağa ulaşıp, daha çok haber üretse de bu durum başta siyasi konular olmak üzere nefret söyleminin ve doğrulanmamış

haberlerin daha hızlı yayılmasını da kolaylaştırmıştır. Bu konudan doğan sıkıntılar ise çoğu zaman ifade özgürlüğü üzerinde orantısız kısıtlamalara gidilmesini beraberinde getirmiştir.

Dünyadaki birçok ülkede olduğu gibi Kuzey Kıbrıs'ta da gazeteciler görevlerini yerine getirirken veya getirdikten sonra tehditlere, fiziksel ve sözlü saldırılara maruz kalmaktadır. Birçok uluslararası örgüt, medyanın korunabilmesi amacıyla ifade ve medya özgürlüğü alanlarında bazı standartlar geliştirilmesi için çalışmalar sürdürmektedir.

Kuzey Kıbrıs'ta da medya kuruluşları ve medya örgütleri ifade özgürlüğünün korunabilmesi ve tehditlere karşı güçlü durulabilmesi konusunda uluslararası örgütlerle de işbirliği yaparak stratejik hedefler geliştirmelidir.

Ülkede zayıf olan editoryal bağımsızlığın yasal güvence altına alınması da ifade özgürlüğünde karşılaşılan birçok olumsuzluğu daha az sıkıntılı hale getirecektir. Ayrıca, gazetecilerin kaynaklarını koruyabilecekleri etkin yasal güvenceye sahip olmaları gerekmektedir.

2.1.4 Online haber sitesi enflasyonu

Kuzey Kıbrıs'ta artık medya kuruluşlarını verdikleri hizmet türü bakımından gruplamak da giderek zorlaşmaktadır. “Geleneksel” gazetelerin birçoğunun dijital ortamdaki sunumu haber sitesi görünümüne dönerken, bazı internet haber sitelerinde de “geleneksel” gazetelerde olduğu gibi imzalı yorum ya da “köşe yazısı” nitelikli makalelerin yer aldığı görülmektedir.

Covid-19 döneminde hızla çoğalan ve 300'e yakın sayıya ulaşan online haber sitelerinin yarattığı kontrolsüz ortam, basında yıllar boyunca uzun uğraşlar verilen birçok ilkenin de çiğnenmesini beraberinde getirmiştir. Deyim yerindeyse “klavesini kapan” (eskiden kalemını kapan idi) kendini gazeteci, otorite, köşe yazarı olarak bu sitelere atmıştır. Akla gelebilecek her meslekten bireyler, kendini köşe yazarı, gazeteci ilan ederken, oluşan (sözde) gazeteci enflasyonunu ciddiye almayan (başta politikacılar olmak üzere) kesimler bunları, gerçek gazetecilerle kıyaslayacak kadar ileri gitmiştir.

2.1.5 İşini kaybedenler, iş değiştirenler oldu

Pandemi sürecinde medya kuruluşlarında çalışan birçok kimsenin işini kaybettiği, birçok kişinin maaş veya ücretlerini alamadığı bilinmektedir. Ancak, işini kaybedenlerin, iş değiştirmek zorunda kalanların veya emeğinin karşılığını alamayanların sayısını net olarak saptamak mümkün değildir. Bunun en önemli nedeni de “kayıt dışı” işgücünün medyada çok ciddi şekilde karşılık bulmasıdır.

Kuzey Kıbrıs'ta halkın, kurum ve kuruluşların hatta siyasi partilerin haklarını savunan medya çalışanlarının, çeşitli nedenlerle kendi haklarını savunamadığı gerçeği Covid-19 sürecinde de acı bir gerçek olarak karşımıza çıkmıştır.

Kıbrıs Türk Gazeteciler Birliği ve Basın-Sen'in medya mensuplarının durumunu iyileştirmek için yaptığı çalışmalar bir noktaya kadar başarılı olurken, özellikle diğer medya

meslek kuruluşlarının yaşanan sıkıntılara olan duyarsızlığı nedeniyle istenilen düzeye ulaşılamamıştır.

2.1.6 Kaçak çalışanlar sorunu iyice arttı

Ayrıca, yukarıda da söz ettiğimiz gibi pandemi döneminde hızla artan online haber sitelerinin büyük çoğunluğunda ya gazeteci olmayan veya basın kartı bulunmayan her meslektan çalışana görev verildiği bilinmektedir. Bir maaşa hatta yarım maaşa “kaçak” çalışan-çalıştırılan (özellikle Türkiye kökenli) onlarca üniversite öğrencisi vardır. Gerçek gazetecilerin “hakkını aradığı gün kapıya konduğu yapı” bu kişilerin varlığıyla beslenmektedir.

Ancak, bu eğreti yapılarda çalıştırılan kişilerin büyük çoğunluğunun bir süre sonra işten atıldığı da başka bir gerçektir. Neredeyse tümü herhangi bir basın örgütüne bırakınız üye olmayı, sarı basın kartı dahi bulunmayan bu kişilerin varlığı, gerçek gazetecilerin kaçının işsiz kaldığının, kaçının iş değiştirmek zorunda kaldığını saptanmasını zorlaştırmaktadır.

Gerek gazeteler gerek TV kuruluşları gerekse online haber sitelerinin çok büyük bir bölümünde sosyal güvenceden yoksun çalıştırılanların hem ücretlerinin düşük (çoğu asgari ücretin altında) olduğu hem de zamanında ödeme alamadıkları bilinen bir gerçektir.

2.1.7 Seçim dönemi ve erozyona uğrayan tarafsızlık ilkesi

Pandemi döneminin neredeyse başından beri KKTC’de “seçim var”. Önce 2020 Cumhurbaşkanlığı seçimi, daha sonra iktidardaki UBP’de ardı ardına yaşanan genel başkan seçimine yönelik kurultaylar ve sonunda Ocak 2022’de yapılan milletvekilliği erken genel seçimleri medyanın çok hareketli dönemler geçirmesine neden olmuştur.

Bu dönemde ülke ekonomisindeki kronik sıkıntılar Türkiye’de eko-politik gelişmelerle Türk Lirası’nın ağır değer kaybıyla birleşerek, ekonomik krize dönüşürken, bundan tüm kesimler gibi medya kuruluşları da fazlasıyla etkilenmiştir.

Var olanlar kriz içerisinde ayakta kalmaya çaba harcarken, pandemi sürecinde ortaya çıkan web haber siteleri yukarıda bahsedilen siyasi gelişmelerden de beslenerek, “her yöntemi kullanarak” zaten küçük olan medya pastasından pay alma yoluna gitmiştir.

Hem ekonomideki kaos hem de siyasetteki kaos içerisinde çaba harcanan bu dönemde ne yazık ki basın kuruluşlarının ciddi bir bölümü “tarafsızlığını ve bağımsızlığını” başarıyla koruyamamıştır.

“4.2 Bağımsız medyanın güç kaybetmesi” başlığında da belirtildiği üzere: “Covid-19 pandemi sürecinde medyanın büyüyen ekonomik sıkıntıları nedeniyle seçim süreçlerinde izlemek zorunda kaldığını ileri sürdüğü yol, ‘Ülkedeki büyük resmin ıskalanmasına’ katkıda bulunurken, bu durum demokratik tercihlerde, ‘bireysel kısa vadeli çıkarların, toplumsal uzun vadeli çıkarların önüne geçmesinde’ en önemli unsurlardan biri olmuştur.’

Tüm bu süreçlerden basın kuruluşlarının elinde kalan ise ne yazık ki daha kötü bir ekonomik yapı ve gelecekte duyulan ciddi endişedir.

3.1 Pandeminin dünya medyası üzerindeki etkisi

Dijitalleşmenin etkisiyle zaten yavaş yavaş değişmekte olan habere ulaşma eylemi, koronavirüs salgınıyla birlikte bambaşka bir boyuta evrilmiştir.

İhtiyaçların büyük bölümü, bilgi de dahil olmak üzere teknolojinin sunduğu imkânlar ile dijital/online yollardan sağlanmaktadır. Gazetecilik-habercilik pratiği açısından bakıldığında ise zaten yaygın olan sosyal medya kullanımının salgın sürecinde daha da arttığı görülmüştür.

Sosyal medya kullanıcılarının birçoğu, sadece bilgiyi alan değil aynı zamanda kendi hesaplarından yaptığı paylaşımların yanı sıra, canlı yayınlarla, videolarla içerik üreticisi olmuşlardır.

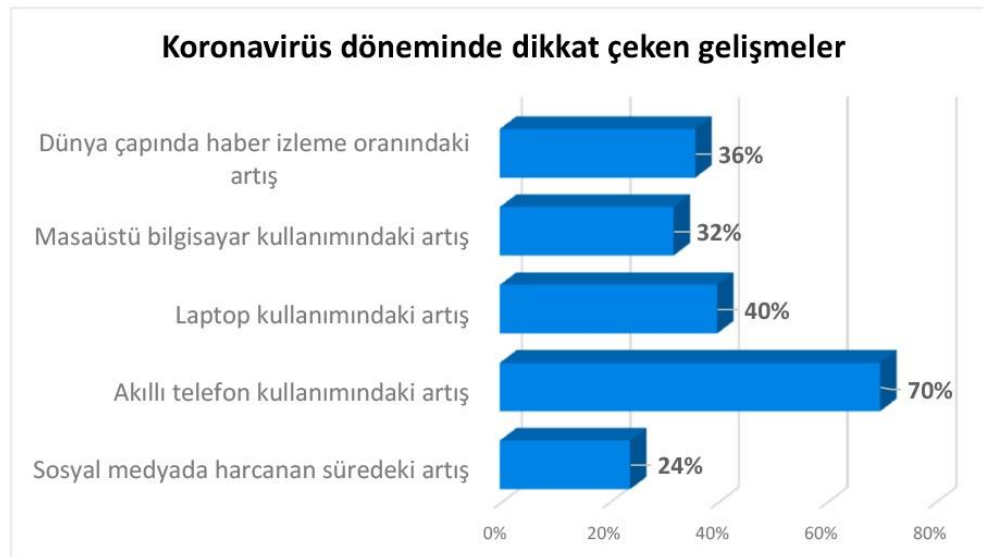
İnsanların evlere kapandığı dönemlerde başta haber saatleri olmak üzere televizyon kanallarının izlenme oranlarının arttığı belirtilmektedir. Söz konusu süreçte, ardı ardına yayın hayatına katılan web TV kanallarındaki haberler ve tartışma programlarının izlenmesinde artış olduğu gözlemlenmiştir.

Dünyadaki gelişime bakıldığında Statista'nın Covid-19 özel raporundan aktarılan bilgilere göre, pandeminin ardından kısıtlama ve karantina dönemine giriş yapan dünyada, insanların medya kullanımı ile medya tüketiminde ciddi boyutta değişiklikler ortaya çıkmıştır.

Koronavirüsle birlikte dünya çapında insanların haber izleme oranında %36'lık bir artış yaşandığı belirtilirken, sosyal medya mecralarında harcanan sürenin %24'lük bir oranda arttığı ifade edilmiştir. Yine akıllı telefon kullanımında %70, laptopta %40 ve masaüstü bilgisayarda ise %32'lik bir artış yaşandığı bildirilmiştir. (Grafik:1)

Ancak, Kuzey Kıbrıs açısından bakıldığında bu oranların ne yönde geliştiği net olarak bilinmiyor. Bu konuda bilimsel araştırmalar yapılmazken, izlenimler ve bireylerin medya kurumlarına geri dönüşleri dikkate alındığında en kötü olasılıkla, dünyadaki benzer oranlara sahip olduğu ortaya çıkmaktadır.

Grafik:1

3.2 Haber takip alışkanlıkları değişti

Koronavirüs salgını (Covid-19) 11 Mart 2020 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü tarafından küresel pandemi ilan edilip, sağlık krizi olarak değerlendirilirken, tüm dünya şaşkın ve bilgisizdi.

Virüs ilk dört ay gibi kısa sayılabilecek bir sürede dünya genelinde yaklaşık 150 bin kişinin yaşamını kaybetmesine neden olurken, ölümcül virüsle ilgili tüm dünya ülkeleri alarma geçmiş ve daha önce adını duymadıkları bu virüsle ilgili bilgi edinmeye başlamışlardı.

Araştırmalar, bireyler içinde buldukları süreci anlamlandırmak için bilgi arayışına girerken bu bilgileri çoğunlukla medyadan edindiklerini göstermektedir. Başka bir deyişle belirsizlik ve risk altındayken bireylerin medya bağımlılık düzeyleri artış göstermiştir.

3.2.1 Sağlık krizlerinde bilgi arama davranışı ve medya

DeFleur ve Ball-Rokeach (1989: 306), toplumsal düzeyde insanların üç düzeyde medya bağımlılığı geliştirdiklerini söyler.

İlki “anlamlandırma” düzeyidir. İnsanlar bu düzeyde dünya, ülke ve toplumda yaşananlar hakkında ve bu yaşananları yorumlayabilmekle ilgili bilgi edinirler.

İkincisi “uyum” düzeyidir. Bu düzeyde ise insanlar yeni ve zor durumlarla karşılaşıldığında nasıl davranılacağı üzerine ipuçları almak üzere medyayı takip ederler.

Son düzey ise “oyun/eğlence” düzeyidir. İnsanların kendilerini eğlendirmek ve iyi zaman geçirmek için medya ile kurdukları ilişkiyi anlatan düzeydir

Koronavirüs ilk duyulmaya başlandığında insanlar, bu kavrama bir anlam yüklemek ve nasıl davranacaklarını bilmek için medyadan enformasyon arayışına girmişlerdir. Virüs bir salgın halini aldığında da önce dünyada olup bitene şahitlik etmiş, sonra kendi ülkelerine yönelmiştir. Artık bir salgına dönüşen Koronavirüs, kendisini keşfetme aşamasını geride bırakmış ve onunla uyum içinde yaşamayı öğrenen bir toplum yaratmıştır. Karantina ve izolasyon dönemine girilmesiyle kendi evlerinde geçirdikleri süre uzayan toplumlar, medya aracılığıyla, eğlence ve oyun amaçlı medyaya yönelmişlerdir.

Sağlık krizleri beraberinde bilinmezlikle yüz yüze kalan çaresiz bir toplum getirir. Otoritelerden ve medyadan gelen haberlerle yetinmek zorunda kalan toplum kendi bilgi edinme yöntemlerini de geliştirdi.

3.3 Üç ayrı araştırmaya göre güven ölçeği ve yaş kuşaklarına etkileri

“Covid-19 salgınının Dünya geneli medya kullanımını nasıl etkilediği” konusunda yüzlerce çalışma yapılırken, yaş kuşaklarının eğilimleri de mercek altına alındı.

“Edelman Güven Ölçeği Koronavirüs Özel Raporu (2020)”, “Global Web Index Coronavirus Araştırması (Nisan-2020)” ve “Statista-Coronavirus: Dünya geneli medya kullanımına etkisi (2020)” isimli raporlar; bilimsel yöntemlere sadık kalınarak güvenilir kuruluşlar tarafından gerçekleştirilmeleri ve tek bir bölgeyi ele almak yerine pek çok ülkeyi kapsamaları nedeniyle ön plana çıkıyor.

Dünya basınında ve akademik yayınlarda sıkça kullanılan bu araştırmaların sonuçlarının Kuzey Kıbrıs için de geçerli olduğunu söylemek mümkündür. Bu nedenle bu çalışmalara raporda yer verilmiştir.

3.3.1 Edelman Güven Ölçeği Özel Raporu: Güven ve Koronavirüs

COVID-19 küresel salgını esnasında özel olarak hazırlanan rapor, Brezilya, Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Güney Afrika, Güney Kore, Birleşik Krallık ve Birleşik Devletler olmak üzere 10 ülkeyi kapsamaktadır. Veriler her bir ülkeden biner katılımcı olmak suretiyle 10 bin katılımcı ile elde edilmiştir. Araştırma 6-10 Mart 2020 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

COVID-19 salgınına özel gerçekleştirilen bu araştırmanın ilk bulgularına göre insanların %70’i virüs ile ilgili haberlere günde en az bir kere ya da birden fazla göz atmıştır. Günde en az bir kez virüs ile ilgili haberleri izleyenlerin oranı %38 iken birden fazla kez izleyenlerin oranı %32’dir. İtalya (%93), Güney Kore (%91) ve Japonya (%90) en çok haber takip eden ülkeler arasında yer alırken, Almanya %50 ile son sırada yer almaktadır

Edelman Güven Ölçeği’nin koronavirüs için özel hazırlanan raporuna göre küresel salgın sırasında en güvenilir bilgi kaynağı, bilim insanları olarak kabul edilmektedir (%83). Gazeteciler ise en az güvenilen (%43) kesim olarak değerlendirilmektedir (2020: 9). Buna gazetecilerin temsil ettikleri kurumla özdeş algılanması neden olmuş olabilir. Daha önce bir çalışma gazeteciye ait olmayan bir haber bloğunun güvenilir kabul edildiğini bulmuş ve bunun gazetecinin bir kuruma bağlı olmaması ile açıklanabileceğini ifade etmiştir.

Araştırmaya katılanların yarısından fazlası (%58) salgın krizinin siyasallaşmasından endişe duymaktadır. Krizin politize olmasına ilişkin endişe duyanların en çok yer aldığı ülke Güney Kore iken (%69) en az endişe duyanlar İtalya’da (%45) yaşayanlardır. Kontrol altına alınması güç krizlerde politikacılar sorumluluğu paylaşacak kurum arayışında olabilmekte ve böylece kriz siyasal bir boyuta taşınabilmektedir.

Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Donald Trump’ın Dünya Sağlık Örgütü’nün (WHO) Çin ile olan ilişkilerine dair yaptığı eleştiriler üzerine (China-Centric) Dünya Sağlık Örgütü Direktörü, “lütfen virüsü politikleştirmeyin” diyerek ülkelerin endişelerine paralel bir ifade kullanmıştır (BBC News, 8 Nisan 2020).

3.3.2 Global Web Index: Koronavirüs kuşaklararası fark araştırması

Global Web Index'in araştırması 25-30 Mart 2020 tarihleri arasında Birleşik Krallık (2,218 kişi) ve Amerika Birleşik Devletleri'nde (1,726 kişi) toplamda 3 bin 944 kişi ile gerçekleştirilmiştir. Bu araştırma virüs salgını sırasındaki medya kullanım oranlarını kuşaklararası farkı gözler önüne sererek ele almaktadır.

Rapora göre Z kuşağı 16-23 yaş arasını, Y kuşağı 24-37 yaş arasını, X kuşağı 38-56 yaş arasını, Baby boomers ise 57-64 yaş arasını temsil etmektedir. Baby boomers (57-64 yaş) kuşağı ismini II. Dünya savaşı sonrası İngiltere ve Amerika'da yaşanan hızlı nüfus artışı sırasında dünyaya gelen kişilerden oluşmasından almaktadır.

Rapor, internet kullanıcılarının %68'inin interneti koronavirüs içeriği aramak için kullandıklarını göstermektedir. Bunun yanı sıra kullanıcılar interneti müzik dinlemek (%58), film izlemek (%49), eğlenceli videolar izlemek (%42), telefonda oyun oynamak (%40) ve internette dolaşan video vb. görselleri izlemek (%32) için kullandıklarını belirtmişlerdir.

Z kuşağı (16-23 yaş)

Rapora göre Z kuşağının Koronavirüs salgını ile beraber daha sık kullanmaya başladıkları medya türünün başında çevrimiçi video platformları (YouTube, TikTok) gelmektedir (%51). Bunu, %38 ile çevrimiçi televizyon/yayınlar takip etmektedir. Üçüncü sırada ise %31 ile video oyunları yer almaktadır. Z kuşağının oldukça az bir kesimi (%9) basılı gazete ve dergileri kullanmaya başladıklarını belirtmişlerdir. Virüs salgını sonrası bu kuşağın çoğunluğu sosyal medyayı haber okumak için kullanmaktadır (%49)

Oldukça genç bir kesimi temsil eden bu kuşağın yarısından fazlası salgınla ilgili bilgi edinmek söz konusu olduğunda Dünya Sağlık Örgütü'nün web sitesine güvenmektedir (%52) (Global Web Index, 2020: 16). Onu hükümet kaynakları takip ederken (%39), haber kanallarına güvenen yüzde oranı %36'dır. Sosyal medya ve internet Z kuşağı arasında yaygın bir bilgi kaynağı olarak kullanılmaktadır.

Y kuşağı (24-37 yaş)

Y kuşağına bakıldığında Z kuşağı ile arasında medya tüketimi açısından benzerlikler olduğu görülmektedir. Y kuşağı da virüs salgını sonrası en çok video platformlarından içerik tüketimlerini artırdıklarını belirtmektedir (%44). Bunu %41'lik bir oranla çevrimiçi televizyon/yayınlar takip etmektedir. Sosyal medyayı kullanma motivasyonları da örtüşmektedir. Bu jenerasyonun %54'ü sosyal medyayı haberleri okumak, %43'ü ise arkadaşları ile iletişimde kalmak için kullanmaktadır

Y kuşağı güvenilir bilgi kaynağı olarak Dünya Sağlık Örgütü (%63) ve hükümet web sitelerini (%53) ön plana çıkarmaktadır.

X kuşağı (38-56 yaş)

X kuşağı medya kullanımında yaşa bağlı farkı ortaya koymaktadır. Koronavirüs salgını sonrası televizyon izleme davranışını en çok artıran kuşak ise X olmuştur (%45).

X kuşağında çevrimiçi televizyon izleme oranları da yüksektir (%38). Yine diğer kuşaklardan farklı olarak radyodan bilgi edinme oranı daha fazladır (%38). Bu oran Z kuşağında %17 iken, Y kuşağında ise %26'dır (Global Web Index).

Z kuşağından farklı olarak bu kuşak çevrimiçi gazeteleri yoğun biçimde takip ederek virüsten haberdar olmuşlardır (%36). Bir çalışma tüm kuşaklarda gazeteleri takip etme oranlarında düşüş olduğunu söylese de (Wadbring ve Bergström, 2015) kriz anlarında ileri yaş grubunun yine gazetelere döndüğünü söylemek mümkün gözükmemektedir.

'Baby boomers' (57-64)

Baby boomers ismi verilen kuşağın da TV izleme oranı virüsle birlikte önemli bir artış göstermiştir (%42). Ancak X kuşağından farklı olarak ileri yaş kuşak temsilcileri online videolara ilgi göstermemektedir (%11).

Radyo bu kuşağın alışkın olduğu bir kitle iletişim aracı olmasına rağmen salgın sonrası radyoya dönenlerin oranı çok da yüksek olmamıştır (%15).

57-64 yaş arası kuşak sosyal medyayı haber okumaktan ziyade daha çok arkadaşları ile iletişimde olmak için kullanmaktadır (%30). DSÖ'nün web sitesi bu kuşağın da çoğunluğunun güvendiği bir bilgi kaynağıdır (%57).

Bu kuşakta bölgelerindeki güncel haberleri merak edenlerin sayısı (%58)

3.3.3 Statista: Koronavirüs dünya geneli medya kullanım raporu

Hem dünya geneli hem de ülke ülke sonuçları paylaşılan bu rapora göre, salgın sonrası karantina sürecine giren dünyada, bireylerin medya kullanımları ve medya tüketimlerinde önemli değişimler meydana gelmiştir.

Koronavirüse bağlı olarak dünya genelinde insanların haberleri izleme oranı %36 artış göstermiştir. Sosyal medyada geçirdikleri süre ise %24 oranında artmıştır. Akıllı telefon kullanımı %70 artmış, Laptop (%40) ve masaüstü bilgisayar (%32) oranlarında da önemli artışlar olduğu bildirilmektedir

2019 yılının önde gelen televizyon kanallarının görüntülenme sayılarının Koronavirüs salgını sonrasında önemli oranda arttığı görülmüştür.

Koronavirüsle ilgili haberlerin hangi medya türünde daha çok yer aldığına bakılırken, internet medyasının %75.2 oranla ilk sırada yer aldığı görülmüştür. Tüm bunlar kriz anlarında toplumların medya içeriği tüketimlerini artırmaya yöneldiklerini göstermektedir.

Kriz olayları sırasında, medya kullanıcıları bilgilendirilmek, zaman öldürmek, teselli bulmak ve başkalarıyla iletişimde kalmak için medya tüketimini arttırmaktadır.

3.3.4 Araştırmalardan çıkan sonuç: Bilgi alma ihtiyacı arttı

İncelenen üç farklı uluslararası araştırmanın verilerine bakıldığında kriz anlarında bilgi arama ihtiyacına bağlı olarak hem geleneksel hem de sosyal medya kullanımında dünya genelinde önemli artışlar olmuştur. Böylece, Covid-19'da da olduğu gibi küresel sağlık krizi süresinde toplumların medya bağımlılığının arttığı görülmektedir.

Kuşkusuz bu medya içeriği tüketim artışlarına izolasyon ve karantina tedbirleri büyük etki etmiştir. Medya kullanımlarındaki artışta kuşakların kendi içinde tutarlı olduğu görülmüştür.

Örneğin Z kuşağı videolu içeriklere daha çok yönelirken, X kuşağında egemen olan kitle iletişim aracı hâlâ televizyondur. Reuters Enstitüsü tarafından gerçekleştirilen güncel araştırmaya göre de anket yapılan her ülkede, geçmişte gözlemlenene kıyasla haber tüketiminde bir artış gözlemlenmiştir.

Ülkeler arasında güvenilir kaynak DSÖ'nün web sitesi, CDC ya da hükümet web siteleri çıkmıştır, fakat incelenen raporlar bir kaynağı güvenilir bulmanın onu kullanmak için yeterli bir sebep olmadığını ortaya koymaktadır.

Başka bir deyişle insanlar yüksek oranda güven duysalar bile, bilgi almak için bu kaynaklar yerine sosyal medya ya da haber kanallarına yönelmektedirler.

4.1 Covid-19'un Kuzey Kıbrıs medyası üzerindeki etkileri

Koronavirüs salgınıyla birlikte ortaya çıkan yaşamsal, ekonomik ve sosyal kriz insanlığın daha önce görmüş olduğu krizlere benzemezken, etkileri de hepsinden çok farklı yönde gelişmiştir.

Salgın karşısında bireylerin düşünce şekli, davranışları, algıları ve tercihleri tahmin edilenin ötesinde değişiklikler göstermiştir. Dolayısıyla, medya kuruluşları bu krizden hem pozitif hem de negatif yönde etkilenmiştir.

Basın sürmekte olan yapısal sorunlara ek olarak hem salgının yarattığı etkiler hem de dijitalleşmeyle birlikte zor bir döneme yuvarlanmıştır.

Kuzey Kıbrıs'ta birçok basın kuruluşu salgının ilk dönemlerinde evden çalışma yoluna gitmiş, TV'lerde bu çalışma yöntemi daha az miktarda uygulanmıştır. Ancak, ilk şokları atlatıldıktan sonra "işveren baskısıyla" birlikte ne yazık ki birçok basın kuruluşunda kalabalık çalışma ortamına geri dönmesine neden olmuştur. Bu durum da sağlık sorunlarını da beraberinde getirmiştir.

Diğer sektörlerde olduğu gibi Kuzey Kıbrıs basını da bu süreci atlattmakta oldukça zorlanmaktadır.

Reklam gelirleri ve tirajlarda yaşanan dramatik düşüşler de özellikle köklü medya kuruluşlarının sürdürülebilirliklerini ciddi anlamda tehdit etmeye başlamıştır.

Reklam gelirlerindeki düşüş ve öngörü eksikliği yazılı ve görsel medyayı istihdam, yayın içeriği vb. açılardan olumsuz etkilerken, birçok kurum maaş kesintilerine veya personel indirimlerine başvurmuştur. Ancak, pandemi nedeniyle birçok sektör kapalı olsa da özellikle medya sektörü en çok çalışan sektörlerden biri olmayı sürdürmüştür.

Yazılı basının dijitalleşmeyle birlikte azalan tirajları daha da düşerken, kapanan veya tamamen dijitale dönen gazeteler olmuştur. Daha çok ileri yaş grubunun takip ettiği geleneksel medya, yazılı/basılı yayın, küçük yaştan itibaren teknolojiyle tanışan genç kuşakların ilgisini çekmeyi başaramamıştır.

Yeni kuşaklar basılı gazete, dergi yerine akıllı telefon ile tabletlerden ülke ve dünyayı izlerken, bunlardan uzak kalan yaş grupları da bu kanalları "ihtiyaçlarına yeter oranda" öğrenmek zorunda kalmıştır.

Salgın süreciyle birlikte gelen kapanma döneminde, dijital medyadan uzak olan ve basılı gazeteleri takip eden bireyler sınırlı olarak evden çıkabilmiş, virüs korkusuyla da gazeteye el sürmekten çekinmiştir. Bütün bu etkenler zaten zor durumda olan yazılı basını daha da zor duruma sokmuştur.

Bu arada, koronavirüs salgını sahadaki basın çalışanlarını da olumsuz yönde etkilemeye devam etmektedir. Çalışanların önemli bir bölümü riskli ve oldukça zor koşullara rağmen görevlerini sürdürmüştür.

Salgında dünya genelinde çok sayıda gazetecinin de yaşamını yitirdiği bildirilmektedir. İsviçre merkezli Press Emblem Campaign (PEC) 2021 yılı Mart ayı itibariyle toplamda 68 ülkede en az 840 gazetecinin salgın sonucunda hayatını kaybettiği bilgisini raporlarında yansıtmıştır. Yapılan değerlendirmelere göre bu kayıplar İkinci Dünya Savaşı'ndan beri medyadaki en büyük kayıptır. Türkiye'de Mart 2020-Mart 2021 döneminde salgın nedeniyle 21 gazeteci yaşamını yitirmiştir.

Kuzey Kıbrıs medyasında da görevini ifa ettiği süreçte koronavirüse yakalanan onlarca basın çalışanı kayıtlara geçmesine rağmen, bu hastalık nedeniyle hayatını kaybeden kimsenin bulunmaması sevindirici bir sonuç olarak karşımıza çıkmıştır.

Koronavirüs salgınının geride kalan sürecinde, yazılı basın özelinde, genel itibariyle basın sektörünün yayın, yayıncı, çalışan ve okur bağlamında şu ana kadar yaşanan sürecin her bir taraf açısından zorlukları, zorunlulukları ve değişimleri beraberinde getirdiği gözlemlenmiştir.

4.2 Bağımsız medyanın güç kaybetmesi (Ekonomik sıkıntıların ifade özgürlüğünü erozyona uğratması)

Pandemi döneminde; KKTC’de önce 2020 Cumhurbaşkanlığı seçimi, daha sonra ülkenin en güçlü partisi UBP’de ardı ardına yaşanan genel başkan seçimine yönelik kurultaylar ve Ocak 2022’de yapılan milletvekilliği erken genel seçimlerinin medyanın tarafsızlığı üzerindeki etkisi de yakıcı olmuştur.

Ülke ekonomisindeki kronik sıkıntılar pandemi döneminde Türk Lirası’nın ağır değer kaybıyla birleşerek, ekonomik krize dönüşürken, bundan fazlasıyla etkilenen medya kuruluşlarının birçoğu ve pandemi sürecinde ortaya çıkan web siteleri yukarıda bahsedilen siyasi gelişmelerde “tarafsızlığını ve bağımsızlığını” başarıyla koruyamamıştır.

Var olanlar kriz içerisinde ayakta kalmaya çaba harcarken, pandemi sürecinde ortaya çıkan web haber siteleri yukarıda bahsedilen siyasi gelişmelerden de beslenerek, “her yöntemi kullanarak” zaten küçük olan medya pastasından pay alma yoluna gitmiştir.

Hem ekonomideki kaos hem de siyasetteki kaos içerisinde çaba harcanan bu dönemde ne yazık ki basın kuruluşlarının ciddi bir bölümü “tarafsızlığını ve bağımsızlığını” başarıyla koruyamamıştır.

Yaşanan kriz ortamında çalışanlarını ödeyemeyen ve en önemlisi ayakta kalmakta zorlanan yazılı, görsel ve dijital medya kuruluşlarının çok büyük bir bölümü, “reklam-ilan” geliri hatırına, halkın “demokratik tercihlerinin değişmesinde”, “politik yalanların yayılmasında”, “toplumsal gerçeklerin deforme edilmesinde” ve en önemlisi “ülkeyi yönetme yetisi şüpheli olan parti ve isimlerin seçilmesinde” etkili olmuştur.

Yıllardır var olan ve “patronun çizdiği alan içerisinde” faaliyet gösteren medya kuruluşlarına “katılmak zorunda kaldığını” iddia eden birden çok medya kuruluşu; paralı partilerin, paralı adayların ve ülkedeki mevcut durumdan kazanç sağlayan ve devamından yana olan iş insanlarının “sponsorluğunda”, “demokratik tercihlerin tahrif edilmesinde” büyük rol oynamıştır.

Yaşanan seçimler sürecinde, “parası ödenen haberlerin peşinde koşması için istihdam edilen” birden çok medya çalışanın özellikle erken genel seçimler sonrasında işsiz kaldığı da dikkati çeken gelişmeler arasında yer almıştır.

Özetle, Covid-19 pandemi sürecinde medyanın büyüyen ekonomik sıkıntıları nedeniyle seçim süreçlerinde izlemek zorunda kaldığını ileri sürdüğü yol; “Ülkedeki büyük resmin ıskalanmasına” katkıda bulunurken, bu durum demokratik tercihlerde, “bireysel kısa vadeli çıkarların, toplumsal uzun vadeli çıkarların önüne geçmesinde” en önemli unsurlardan biri olmuştur.

4.2.1 Ekonomik sıkıntılarının bağımsız medya üzerinde yarattığı sıkıntılar

COVID-19 pandemisi, Kuzey Kıbrıs'ta özellikle küçük bütçelerle gazetecilik yapmaya ve ayakta kalmaya çalışan bağımsız medyayı derinden sarsmıştır.

Kuzey Kıbrıs'ta bağımsız medya kuruluşlarının çoğu genellikle küçük bütçelerle ayakta duruyordu. Ancak pandemi süreci ve ülkedeki ekonomik kriz, finansal zorlukları daha da artırdı. Tüm dünyada olduğu gibi COVID-19 pandemisinin de tetiklediği ekonomik krizde, şirketlerin ilk kestikleri bütçe kalemi reklam olmuştur. Bu durum pandemi döneminde bağımsız medya kuruluşlarının reklam gelirlerinin büyük oranda kesilmesine neden oldu. Online haber sitelerinde hızlı bir şekilde artan trafikteki büyümeler, reklam gelirindeki ve tirajlardaki düşüşü telafi edememiştir.

Bağımsız medya kuruluşları, pandemide yaşadığı tüm yeni zorlukların yanı sıra, aynı zamanda gelir seviyelerinde de yıkıcı bir çöküşle baş etmek zorunda kalmıştır. Bu dönemde yazılı basın için bir diğer temel gelir kaynağı olan tirajlar da çöküşe geçmiştir.

Okuyucuların ve izleyicilerin adil, dengeli ve tarafsız haberciliğe olan ihtiyacı, son yıllarda çok artarken, bu durum da bağımsız medya kuruluşlarının yaygınlaşmasını beraberinde getirmiştir. Ülkede adil, dengeli ve tarafsız haberciliğe duyulan ihtiyaç pandemi döneminde daha da artmasına rağmen, ekonomik sıkıntılar bağımsız medyanın güç kaybetmesini beraberinde getirmiştir.

Kuzey Kıbrıs zaten sadece coğrafi konumu ve Türkçe dili yanında daha birçok nedenden dolayı Türkiye'de "ana akım" diye nitelenen medyanın da büyük bir etkisi altındadır. Kıbrıs Türk basını birçok sıkıntı yanında, dibindeki dev medya kuruluşlarıyla da rekabet etmek zorundadır.

COVID-19 günlerinde ülke basını belki de tarihinde hiç olmadığı kadar dikkatli takip edilirken, hayati bir ihtiyaç olduğu bir defa daha kanıtlanmıştır gelmiştir. Çünkü haber okuyucusu ya da izleyicisi, doğrudan küresel pandemide kendi, ailesi ve toplum sağlığını ilgilendiren "yerel" haberlere ulaşma çabası harcamıştır.

Gazetecinin ana görevi olan "gerçeği aktarma" işlevi, pandemide konu halk sağlığı olunca çok daha fazla önemli hale gelirken, yaşamsal bir boyut kazanmıştır. Bu da "adil, dengeli ve tarafsız haberciliğin" önemini herkese bir kez daha hatırlatmıştır.

Kuzey Kıbrıs'taki basın çalışanlarının önemli bölümü ülkede bağımsız medyanın ayakta kalabilmesi için okurlar ve izleyiciler tarafından desteklenmesi gerektiğine işaret etmektedir. Halkın, haber alma ihtiyacı için nitelikli haber yapan gazeteleri satın alması ya da haber sitelerine abone olması gerekiyor. Kamuoyuna; gerçeklere ve kamu yararına dayalı adil, dengeli ve tarafsız haberin önemini tekrar hatırlatılması gerekiyor.

Online haber siteleri yanında basılı gazeteler de sitelerinde gerçekten düşük bir üyelik ücretiyle dijital abonelikler alanında başarılı olabilirse, oradan gelecek gelirle baskı maliyetlerini kurtarabilir. Ancak, hem düşük nüfus hem de medyaya giren iş dünyası

temsilcilerinin “bedava” siteleri nedeniyle Kuzey Kıbrıs için böyle bir girişimin başarılı olma şansı oldukça düşüktür.

Tiraj kaybeden gazetelerin geline aşamada daha kapsamlı ve daha özel (kaliteli) haberciliğe yönelerek aranan bir ürün olma olasılıkları halen vardır. Ancak, yükselen maliyetlere karşın düşen gelirler bu alanda atak yapmalarının önünde ciddi bir engel olarak durmaktadır.

Bu nedenlerle basılı gazetelerin sahipleri/yetkilileri ellerinde kalan “okur sadakati” ile yollarına devam etmeye çalışmaktadır. Ancak, gelişen yeni medyada okur sadakatinin kendilerini nereye kadar taşıyabileceği de şüphelidir.

4.3 Halkın medyaya güvende ve medya memnuniyetinde çok ciddi düşüşler var

Edelman Güven Ölçeği'nin koronavirüs için özel hazırlanan raporuna göre küresel salgın sırasında en güvenilir bilgi kaynağı, bilim insanları olarak kabul edilmektedir (%83). Gazetecilerin ise en az güvenilen (%43) kesim olarak değerlendirilmeleri oldukça düşündürücüdür.

Tüm araştırmalar bir yandan başta dijital basın olmak üzere medya araçlarına çok büyük bir ilginin olduğunu gösterirken bir yandan da “gazetecilere” olan güvende erozyon oluşmasının nedenlerini gazetecilerin kendi aralarında tartışması gerekmektedir.

Edelman Güven Ölçeği'nde benzer bir sonuçtan (Biraz daha kötü oranlarla) Kuzey Kıbrıs medyası için de söz edilebilir.

Göç Kimlik ve Hak Çalışmaları Merkezi'nin (CMIRS) “pandemi dönemi içinde” yer alan Aralık 2020 ile Haziran 2021 arasında üç ay arayla yaptığı üç araştırmada, “medyaya güvende” ve “medya memnuniyetinde” düşüş olduğu görülmektedir.

CMIRS'in araştırmasında “Kurumlara güven” başlığı altında verilen bilgilere göre, medyaya güven; Aralık 2020'de 10 üzerinden 2.88, Mart 2021'de 10 üzerinden 2.89 ve Haziran 2021'de de 10 üzerinden 2.66 puan alabildi.

“Kurumlardan memnuniyet” başlığı arasındaki verilere göre ise “medyaya memnuniyet”; (10 üzerinden) Aralık 2020'de 2.75'te, Mart 2021'de 2.90'da ve Haziran 2021'de de 2.59'da kaldı.

Yüzdelerle ifade edilecek olursa Kuzey Kıbrıs'ta Haziran 2021'de medyaya güven %26.6 oranında, medya memnuniyeti ise %25.9 oranındaydı. (Grafik:2)

Doğan güvensizlikte görünen ilk nokta, birbiriyle çelişen çok sayıda haberin basın meslek ilkeleri dikkate alınmadan veya editöryal süzgeçten yeterince geçirilmeden okuyucuya, izleyiciye, takipçiye aktarılmasıyla oluşan haber kargaşasıdır. İkinci nokta ise değişen medya sahipliğinde ortaya çıkan kuruluşların haberlerindeki inandırıcılığını halk nezdinde yavaş yavaş yitirmesidir denilebilir.

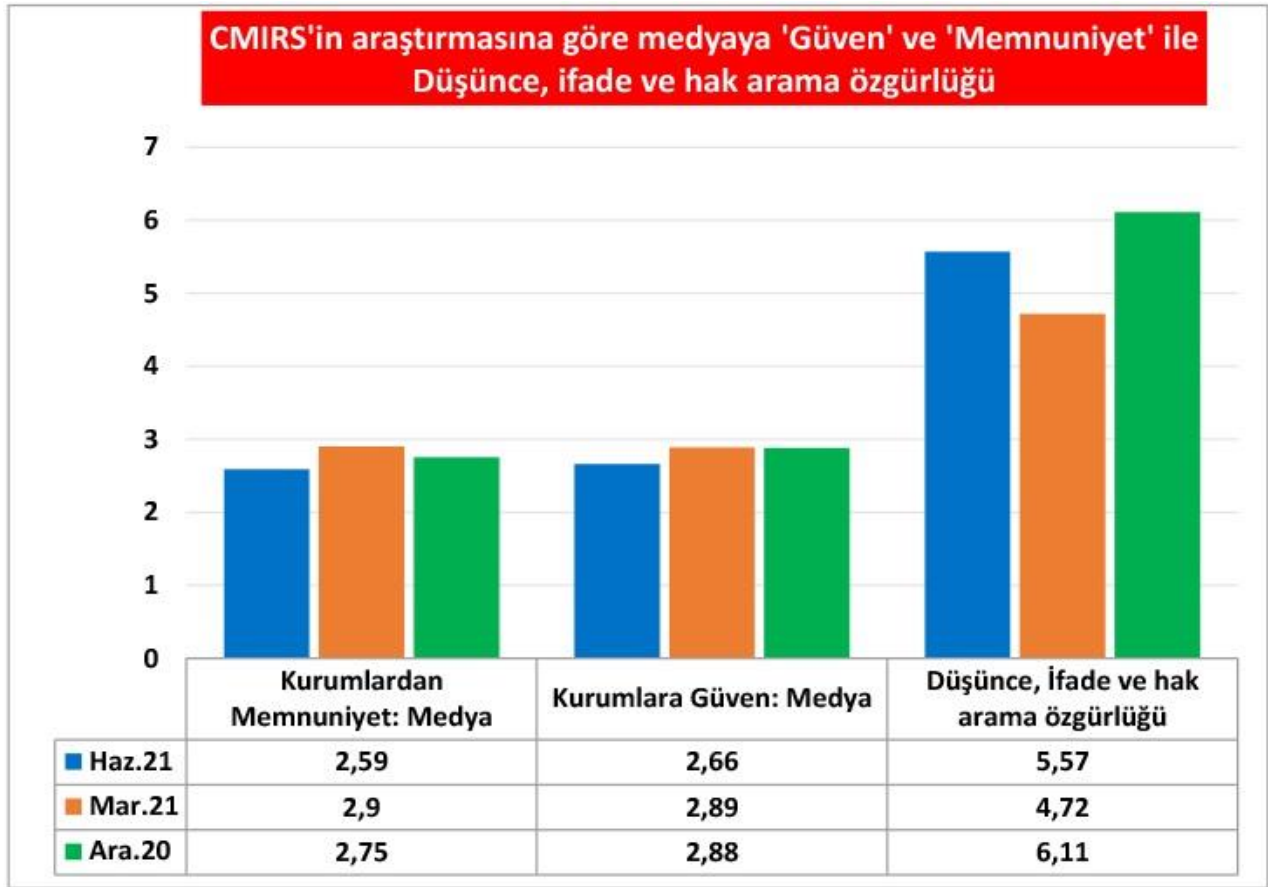
Son tahlilde: Covid-19 pandemisinde halkın çok yoğun bir şekilde takip ettiği medyanın bu kadar yüksek oranda güvensizlik ve memnuniyetsizlikle karşı karşıya olmasının neden ve sonuçları üzerinde çok ciddi şekilde çalışmalar yapılması elzemdir.

Kıbrıs Türk toplumunun medyaya güvenini, medyadan beklentilerini, medyada gördükleri güçlü ve zayıf yönleri düzenli aralıklarla ölçen araştırmaların çok sık yapılmadığı bir gerçektir. Bu konuda düzenli şekilde çalışmalar yapan CMIRS dahi son iki çeyrek dönemlik (Eylül 2021 ve Aralık 2021) araştırmasında medyaya güven ve medyadan memnuniyet kısımlarını araştırmasında sunmamıştır.

Gelinen aşamada, araştırma şirketlerinin gündemine bu konunun da alınmasını sağlamak amacıyla girişimlerin yapılması önemli bir adım olacaktır. Farklı kaynaklardan çıkacak sonuçların olması durumunda bunların kıyaslanması ve daha güvenilir veriler sağlanması, sorunlara çözüm üretilebilmesini beraberinde getirecekti.

Ayrıca, araştırma şirketlerinin yanı sıra medya kuruluşları da dönem dönem kendi okuyucu, takipçi ve izleyicilerine yönelik küçük çaplı “spot” araştırmalar yapabilecek durumdadır. Bireylerin güveni ve memnuniyeti, tercihleri ve beklentilerini içeren geribildirimler, kuruluşun kendini geliştirmesi açısından önem arz etmektedir.

Grafik:2

4.4 Gazete satın alma alışkanlığının iyice azalması yazılı basının büyük sıkıntısı

Kuzey Kıbrıs'ta halen, yayını günlük formatta olan 17 gazete ve İngilizce dilinde haftalık olarak sunulan iki gazete yayımlanmaktadır

Covid-19 pandemi sürecinde olumsuz açıdan en fazla etkilenen medya türlerinin başında gelen basılı gazeteler için durum özellikle dikkati çekiyor.

Basılı gazeteler ülkemizde bugün gelinen noktada belli bir yaş üzerindeki okurun alışkanlıklarına bağlı olarak varlığını sürdürmeye çalışmaktadır. Bu da basılı gazetenin geleceğinin umut verici olmadığını göstermektedir.

Bu raporun ekinde de yer verilen gazeteci Ali Baturay'ın "Covid-19 döneminde Kıbrıs Türk medyasında değişenler ve değişmeyenler" başlıklı yazısı aslında geleneksel medyanın durumuna da ışık tutuyor. Pandemi öncesi de geleneksel medyanın dijital medyaya rekabet etmekte sorun yaşadığına işaret eden Baturay yazısında, "Süratli tiraj kaybı endişe yaratıyordu ancak Kuzey Kıbrıs'ta halen dijital medyaya mesafeli duran gazete patronları ve gazeteciler vardı. Tüm dünya dijital medyaya kayarken, geleneksel kâğıda basılı gazeteler dijital ortama geçerken, ülkemizde tam tersi çok sayıda kâğıda basılı gazete çıkmaktaydı.

Kâğıda basılı gazetelerin sayısı bir ara 23'e kadar yükselmişti. Covid-19 salgını başladığında kâğıda basılı gazetelerin sayısı 19'du. Sayıları fazla olan gazetelerin tirajları genel olarak iyi değildir, adeta geçmişlerini aramaktadırlar, aralarında günlük 100 adet, 60 adet, 40 adet satan gazeteler bile vardır." ifadelerini kullanmıştır.

Yazılı basının dijitalleşmeyle birlikte azalan tirajları daha da azalırken, kapanan veya tamamen dijitale dönen gazeteler olmuştur.

Salgın süreciyle birlikte gelen kapanma döneminde, dijital medyadan uzak olan ve basılı gazeteleri takip eden bireyler sınırlı olarak evden çıkabilmiş, virüs korkusuyla da gazeteyle el sürmekten çekinmiştir. Bütün bu etkenler zaten zor durumda olan yazılı basını daha da zor duruma sokmuştur.

Baturay yazısında bu duruma da işaret ederken, şöyle devam etmiştir:

"Gazeteler pandemi baş göstermeden önce de kaos içerisindeydi, süratle tirajları düşüyordu. Az sayıda kurumsallaşmış olanların dışında kalan kâğıda basılı gazeteler için Covid-19 salgını tam bir kâbusa dönüştü.

Salgın başladığında sayısı 19 olan kâğıda basılı gazeteler, kapalı dönemde krize girmiş, baskılarını durdurmuş, 7 gazete kadar düşmüştü. Hayatına devam eden gazetelerden ikisinin cumartesi-pazar çıkmadığını da düşünürsek, aslında sürekli yayımını sürdüren 5 kâğıda basılı gazete kalmıştı.

Kapanma dönemi geçtikten iki ay sonra kâğıda basılı gazetelerin sayısı 15'e çıktı, bunların 9'u cumartesi-pazar çıkmayan gazetelerdi. Tabii bu geri dönüşte, o dönem yakında cumhurbaşkanlığı seçiminin olmasının ve seçim reklam pastasından pay almak isteğinin rolü büyüktü. Gazete sahipleri, seçim reklamlarından pay alırsa ve seçim sonrası da belli

kesimlerin haberlerini yaparak yine para kazanırsa hayatını biraz daha sürdüreceğini dnmtr.”

Yanıtı aranan ve merak edilen konulardan bir diğeri de salgının ne zaman son bulacağı ve son bulduğunda oluşan tahribatın, sorunların krizlerin nasıl onarılacağıdır?

Yeni normalin, yeni düzenin nasıl olacağı ve bunun neleri götürüp neleri getireceği de bir başka soru balığıdır? Yeniden esas konuya dönecek olursak; süreç sonlanana kadar yazılı basından kaı ayakta kalabilecek, kaç gazeteci daha iini sürdürebilecektir?

4.4.1 Gazete tirajlarının neden düştüğü konusundaki yaklaşımlar

Kuzey Kıbrıs'ta sayıları ülkeye göre fazla olmasına rağmen basılı gazetelerin satışlarında son yıllarda hemen her ülkede olduğu gibi ciddi düşüşler yaşanmıştır. Gazete yöneticileri/Sahipleri bu olumsuz gelişmeyi her fırsatta dile getirmektedir.

Ekonomik sıkıntılarla “gazete satın alma tercihinin geri plana atılması” (hayati ihtiyaç olarak görülmemesi) bir kenara bırakılırsa; gazete tirajlarının düşmesinin en net nedeni hızlı şekilde dijital haberciliğe kayış olduğu, gazeteciler arasındaki en yaygın görüştür. Gazete çevrelerine göre tiraj kaybında geline aşamanın bir diğer nedeni de basılı gazetelerin ciddi bir kısmının toplumsal yapıda ortaya çıkan değişiklikleri dikkate alıp içerik bakımından kendilerini yenilemeye yeterli önceliği veremiyor olmasıdır.

Ülkede birden çok gazetenin rotatif baskısını yapan (kendisi de geçmişte gazeteci olan) bir iş insanın verdiği bilgilere göre, ülkedeki basılı gazeteler son 5 yıl içerisinde %60'a yakın tiraj kaybına uğramıştır.

Bu iş insanı, basımını gerçekleştirdikleri birden çok gazetenin sadece “biner (1,000)” adet basıldığını anlatırken, bunun da “temiz” baskıya geçebilmek için en az “500 adet fire” verilmesinden kaynaklandığını, aslında piyasaya 500'er, 600'er adet gazete sürüldüğünü belirtmiştir.

Kuzey Kıbrıs'ta basılı gazete satışları konusunda yıllardır hiçbir kurum tarafından net bir bilgi verilmemektedir. Ortaya atılan rakamlar ya abartılı tirajları veya tahminleri içermektedir.

Ancak, ülkenin tek gazete dağıtım şirketinin verdiği çok kısa bir bilgiye göre, 15-20 yıl önce ülkede tek bir gazetenin sahip olduğu tirajın bugün ülkede basılan tüm gazetelerin tirajından fazla olduğu yönündedir.

Gazetecilik dünyasındaki yaygın görüşlere göre ülkede en çok satan basılı gazeteler: Kıbrıs Gazetesi, Diyalog Gazetesi, Yenidüzen Gazetesi, Avrupa Gazetesi ve Havadis Gazetesi olarak sıralanmaktadır. Gazete dağıtım şirketi yetkilisine göre, günde sadece 50-60 adet satan birden çok gazete de mevcuttur.

Mart 2022 sonu itibarıyla ülkede yayın hayatını sürdüren basılı gazeteler:

Kıbrıs Gazetesi	Haber Güneş Gazetesi
Diyalog Gazetesi	Haberatör Gazetesi
Yenidüzen Gazetesi	Star Kıbrıs Gazetesi
Avrupa Gazetesi	Vatan Gazetesi
Havadis Gazetesi	Volkan Gazetesi
Halkın Sesi Gazetesi	Cyprus Today (Haftalık)
Yenibakış Gazetesi	Cyprus Scene (Haftalık)
Detay Gazetesi	

4.5 Kuzey Kıbrıs'taki TV, web TV ve online haber siteleri

Kuzey Kıbrıs'ta Mart 2022 itibarıyla özel sermayeye dayalı girişimler olarak yayıncılık yapan birçok radyo ve televizyon kanalı vardır.

BRTK'nın iki kanalı dışında Yüksek Yayın Kurulu'na kayıtlı altı özel televizyon kanalı bulunmaktadır. Bu özel kanallar, halihazırda bütçesinin neredeyse tamamı doğrudan devlet katkısı olan kamu yayıncısı BRTK'dan farklı olarak, piyasa koşullarında faaliyetlerini sürdürmektedir. Ülkede özel kanal sayısı ülke ölçeği ve buna bağlı piyasa olanakları dikkate alındığında oldukça fazla gözükmektedir. Bu kanalların dört tanesi, parçası olduğu medya kurumuna bağlı gazetelerle desteklenirken, iki tanesi sadece TV yayını yapmaktadır.

Özel televizyon kanallarının uyduya bağlanması BRTK ile TÜRKSAT arasındaki sözleşme uyarınca 2017'den beridir BRT üzerinden olmakta, bu kanalların “uplink” ücreti de BRT üzerinden ödenmektedir. Uyduya çıkış ücretin büyük bir kısmı devlet tarafından karşılanmaktadır.

Özel kanalların ekonomik zorluklar içinde bulunduğu ve bundan dolayı genel olarak uydu ücretinin geri kalan kısmını BRTK'ye ödemekte zorlandıkları bilinirken, geçen yıllarda birden çok kez bu istasyonların bazılarının para ödeyemedikleri için uydudan yayın yapamadıkları da görülmüştür.

Bu alandaki mevcut duruma göre basın ve ifade özgürlüğü açısından üzerinde durulması gereken önemli bir sorun da TÜRKSAT uydusu üzerinden yayın yapmak zorunda kalan TV kuruluşlarının KKTC'nin değil de Türkiye'nin yayın kurallarına uyumlu olmak zorunda kalmasıdır.

Kıbrıs Türk televizyon kanalları TÜRKSAT'a çıkarken bunun sonucunda yayınları da RTÜK'ün denetimi alanına girmek zorundadır. Yakın geçmişte Diyalog TV'nin bir yayınından dolayı uydu yayının kesildiği ve bu kuruluşun aylar sonra isim değişikliğine giderek, tekrar uydu yayınlarına dönebildiği de bilinmektedir.

Zayıf karasal yayınlar yanında Türksat uydusundan da izlenebilen Yayın Yüksek Kurulu tarafından lisanslanan **TV kanalları şunlardır:**

BRTK 1, BRTK 2, BRTK 3,
Sim TV,
Kıbrıs TV,
Ada TV,
Genç TV,
Kanal T,
TV2020.

4.5.1 Online yayın yapan 11 Web TV var

Ülkede sadece web üzerinden haber yayını yapan yaygın yaygın 11 adet de web TV bulunmaktadır. Web TV'lerin tümü internet haber siteleri bünyesinde yer almaktadır.

Haber ve tartışma programları yayınlarıyla ön plana çıkan bu web TV'ler yanında, geçtiğimiz seçim döneminde, "seçim bütçeleri pastasından" faydalanmak amacıyla bir kamera, bir yeşil odayla "seçim özel programları" yapan web TV'ler de vardı. Ancak, tümü de bağlı buldukları online haber siteleri bünyesinde faaliyet gösteren bu web TV'ler seçimin sona ermesiyle birlikte yayınlarına son vermiştir.

Haber amaçlı web TV'lerin listesi:

Yeni Bakış Web TV
Ses Kıbrıs Web TV
Gündem Kıbrıs Web TV
Gazedda Web TV
Gıynık Gazetesi Web TV
Özgür Gazete Web TV
Güneş TV
Havadis Web TV
Mayıs TV
Hakikat TV
Kuzey Kıbrıs TV

4.5.2 12 adet dijital radyo haber de yayınlıyor

Ülkede Covid-19 döneminde sayıları daha da artan çok sayıda dijital radyo istasyonu da olduğu bilinirken, bunların sadece 12 tanesi düzenli sayılabilecek ortamda haber yayını da yapmaktadır.

Haber yayını da yapan dijital radyoların içinde Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı ile Sivil Savunma Teşkilatı bünyesinde olan istasyonlar da vardır. Ayrıca, BRTK'nın üç adet istasyonu yanında, bağlı buldukları kurumun TV veya web TV'lerinin yayınlarını yansıtan 7 adet dijital radyo da dikkati çekmektedir.

Haber yayını da dijital radyolar:

Radyo Güven
Radyo Vatan
Bayrak Radyo Haber
Bayrak Radyo 1
Bayrak International
Diyalog Radyo
Ada FM
Kıbrıs FM
Radyo Havadis
Radyo Mayıs
Radyo T
Sim FM

4.5.3 İnternet haberciliği yapan 300'e yakın site var

Kuzey Kıbrıs'ta son yıllarda çok sayıda internet üzerinden yayın yapan haber sitelerinin ortaya çıktığı görülmektedir. Tam sayısı bilinmemekle birlikte internet haberciliği yapan 300'e yakın site olduğu belirtilmektedir.

Ancak, Bilgi Teknolojileri Haberleşme Kurumu'nun kurallarına rağmen bunların birçoğunda künye bulunmamakla birlikte, sahiplerinin de kim olduğu bilinmemektedir.

Yasal kurallar dışında kalmayı tercih eden bu sitelerin birçoğunun, yayımladıkları haberlerin başka haber sitelerinden veya haber ajanslarından referans göstermeden servis edildiği tespit edilmiştir.

Yaptığımız çalışmada kurallara uygun sayılabilecek ortamda internet haberciliği yapan site sayısı 49 adet olarak saptanmıştır. Gazeteciler Birliği'nin kayıtlarında ise 91 adet online haber sitesi olduğu görülmüyor. (Tablo 1: Kıbrıs Türk Gazeteciler Birliği verilerine göre online haber siteleri)

Online haber siteleri, kullanıcılar tarafından daha kolay erişilebilir ve ücretsiz olmalarından ötürü çok daha fazla tercih edilmektedirler. Medyanın dijital dönüşümü sürecinde artık basılı yayınların tercih edilmemesi nedeniyle, bazı medya kuruluşları gelir kayıpları yaşamaktadır.

Tablo 1

Kıbrıs Türk Gazeteciler Birliği verilerine göre online haber siteleri:

1- brtk.net	24- standardkibris.com	47- kanalt.com	70- seskibris.com
2- kibrisgazetesi.com	25- kibrisadahaber.com	48- habergunes.com	71- kibrishaber.com
3- haberkibris.com	26- starkibris.net	49- birhaberci.com	72- flaskibris.com
4- kibrispostasi.com	27- gazeddakibris.com	50- adabasini.com	73- kktcbugun.net
5- kibris724.com	28- haberalkibrisli.net	51- kuzeyinsesi.com	74- vekibris.com
6- detaykibris.com	29- arti392.com	52- nehaberkibris.com	75- haberlerkktc.com
7- yeniduzen.com	30- yenibakisgazetesi.com	53- radyogoven.com	76- voiceisland.com
8- diyaloggazetesi.com	31- gazetda.com	54- kibrismedyator.com	77- giynikgazetesi.com
9- havadiskibris.com	32- habirehaber.com	55- volkangazetesikkct.com	78- mavivatankibris.com
10- kibrismanset.com	33- kibrishabersitesi.com	56- onlinegazete.com	79- dikdurus.com
11- gundemkibris.com	34- meydankibris.com	57- sozkibris.com	80- kibrisyenigun.com
12- kibrishaberci.com	35- haberkuzeykibris.com	58- kibristercuman.com	81- kibrisonair.com
13- halkinsesikibris.com	36- haberherdakika.com	59- kibrisabah.com	82- özgürgazete.com
14- kibrisgenctv.com	37- ekonomikibris.com	60- kktchaberler.com	83- kuzeyinsesi.com
15- kibrisgercek.com	38- kibrisdakik.com	61- tekhaberkktc.com	84- kibristercuman.com
16- haberatorkibris.com	39- kibrishakikat.com	62- kibrisyeni.com	85- kktchaberler.com
17- kibriswebhaber.com	40- aynahaberkktc.com	63- kibrissondakika.com	86- kktcbugun.net
18- ajanscyprus.com	41- derinkibris.com	64- gazete360.com	87- topuzgazetesi.com
19- mhahaber.com	42- guncelkibris.com	65- kibrisbulteni.com	88- vekibris.com
20- zirvekibris.com	43- newskibris.com	66- bultenkibris.com	89- haberlerkktc.com
21- kibrisnethaber.com	44- noktakibris.com	67- kibristopuz.com	90- mavivatankibris.com
22- kibristime.com	45- dtkibrishaber.com	68- kktchaber.net	91- dikdurus.com
23- kibrisvolkan.net	46- bimanset.com	69- gunaydinkibris.com	

5.0 EKLER

Kıbrıs Türk Gazeteciler Birliği (KTGB) üyesi gazetecilerin pandemi süreci ve gazetecilik konusunda yaptıkları açıklama ve değerlendirmeler ile Güney Kıbrıs, Türkiye ve Avrupa'daki manzarayı yansıtan gazetecilerin yazıları.

5.1 Pandemi, medyadaki dönüşümü tetikledi

Emin AKKOR/ KTGB Başkanı

Covid -19 salgınıyla oluşan pandemi ortamı, Kıbrıs Türk medyasını iki yönden etkilemiş ve etkilemeyi sürdürüyor. Biri olumsuz, diğeri ise iletişim teknolojilerindeki yenilikleri kavrayabilenler için olumlu...

Tüm sektörler gibi medyamız da mali açıdan ciddi sarsıntı yaşıyor. Pandemi dönemi bu gidişata büyük bir darbe vurmuş ve geleneksel medyanın küçülmesine yol açmıştır.

Pandemi koşulları teknolojiyle birlikte medyada dönüşümün de tetikçisi olmuştur. Teknolojik yeniliklere göre yayıncılığını kurgulayanlar pandemi döneminde öne çıkmayı başarmıştır.

Pandeminin olumsuz etkisi üzerinde duracak olursak; gazetelerin, tiraj ve reklam, televizyon, radyo ve internet gazetelerinin de sadece reklamla giderlerini karşılama derdi bu dönemde daha da artmıştır.

Gazetecilerin hayat pahalılığı karşısında zaten az olan maaşları, pandemi ve ardından gelen devalüasyon düzeyindeki krizle daha da erirken, yaşam koşullarının zorluğu daha acı verir hale gelmiştir.

Medyanın en önemi sorunu olan gelirlerin düşmesi, pandemi döneminde daha acımasız hal alırken, medya organlarının küçülmesine, hatta çok sayıda gazetenin kapanma dönemlerinden sonra yazılı baskıya geçemediğine tanıklık ettik.

Gazetelerin bazılarının yazılı baskıya geçememesinde baskı maliyetlerinin yüksekliği, tirajın daha da düşmesi ve reklam gelirlerinin giderleri karşılamaya yetersiz kalması yatmaktadır. İşletme mantığıyla doğru hareket yapan bu gazeteler, dijital yayıncılıkta hayatlarını devam ettirmeyi seçmişlerdir.

Pandemideki ilk kapanma, medyanın dönüşümünde tetikleyici bir süreç de başlatmıştır. Sosyal medyanın önemini kavramayan çok sayıda kişinin o dönemde kendi sayfalarını açarak gündemi bu mecradan takip etmeye başladıklarına tanık olduk.

Dijital yayıncılık herkesin hayatına girerken covid-19 ile ilgili tüm gelişmeler, an ve an internet gazeteleri, WEB TV'ler ve medya organlarının sosyal medya sayfalarından takip ediliyordu.

Bu süreçte yeni duruma kendini adapte eden medya organları pandeminin ekonomik darbesinden daha az etkilenmiştir.

Bireylerin bile topluma bilgi vermek için misyon üstlendiği ve fenomenliğe soyunanların çoğaldığı bu dönem bize göstermiştir ki; yeni medyanın yarattığı imkanların gazeteciler tarafından değerlendirilmediği ortamda o boşluklar başkaları tarafından doldurulmaya çalışacaktır.

Böyle bir durum yaygınlaşırsa, doğru haber alma ve özellikle etik değerlere hassasiyet gösteren gazetecilik anlayışımız yıpranacak ve mesleğimize karşı olan saygı erozyona uğrayacaktır.

Yeni medyanın yarattığı imkanlara adapte olmakta geciken medya organları zamanla tarih sayfalarında yerini almaya mahkumdur. Son iki yılda yaşadıklarımız bizi bu öngörüye götürmektedir.

Teknoloji her geçen gün daha da hızlı gelişirken, sektörler yeni koşullara adapte olmadan yeniliklerin devamının geldiği bir süreci yaşıyoruz. Yeni koşul ve imkanları mesleğimize adapte edemediğimiz ölçüde sonraki yeniliklerin tamamen uzağında kalacağız.

Bugün halen bazı medya organlarının yeni medya imkanlarının önemini kavrayamadığı için toplum tarafından takip edilme oranlarının düştüğünü görebiliyoruz.

Gündemi belirlemenin artık yeni medyasız olamayacağı anlaşılmalı ve gazeteciliğin, yeni medyanın etkin kullanımı ve yeniliklere adapte olunabildiği ölçüde var olabileceğimizi kavramalıyız.

5.2 Kıbrıs Türk medyasının Covid-19'la sınava

Damla SOYALP/BRTK (KTGB Yönetim Kurulu Üyesi)

Yaşam tarzımızı, alışkanlıklarımızı, kısacası hayatımızı değiştiren, yeniden dizayn eden Covid-19 ile birlikte geçen 2 yıllık bir dönemi geride bırakıyoruz... Bilinmezliklerle başlayan bu serüvenin her alanda bize öğrettikleriyle yeni normale alışma çabalarımız da hâlâ devam ediyor.

Covid-19 ile geçen bu 2 yıllık dönemde Kıbrıs Türk basını ciddi bir sınav verdi. Özellikle sürecin o bilinmezliklerle dolu ilk başlarında ülkede karar vericilerin bile ne yapmak gerektiği noktasında panik yaşadığı, sürekli yalpaladığı dönemde Kıbrıs Türk basını halkı bilgilendirme göreviyle soğukkanlı ve hızlı hareket edebildi. Hatta karar alma aşamalarında yönlendirici de olabildi. Kıbrıs Türk medyası halkın nazarında güven tazeledi.

Öte yandan az sayıda istisnalar hariç, bilimin ışığında yayınlar yaparak koronavirüse karşı hem ülkemizdeki hem dünyadaki uzmanların ve sağlık otoritelerinin sesi olan Kıbrıs Türk medyası, özellikle 2021 yılında ağır ekonomik sonuçlarıyla da mücadele edilen pandemide mali açıdan darbe aldı.

Ülke kapanırken, herkes evlerinde korunurken halkın doğru bilgi almasını sağlama görevini en iyi şekilde yerine getirmeye çalışan Kıbrıs Türk basını, “açık ama kapalı” sektör olarak ekonomik açıdan zor günler geçirdi, geçirmeye de devam ediyor.

Kıbrıs Türk basınında gerek ekonomik çıkmaz gerekse Covid-19'un hızlandırdığı bir diğer önemli süreç de dijitalleşme oldu... Bir dönem sayıları 23'e kadar yükselen basılı gazetelerin önemli bir bölümü bu dönemde dijitalleşmeyi seçerek yoluna devam etti, küçük bir kısmı ise tüm maddi zorluklara rağmen baskıya girmeye devam ediyor.

5.3 Covid-19 döneminde Kıbrıs Türk medyasında değişenler ve değişmeyenler

Ali BATURAY/ Haber Kıbrıs

Covid-19 salgını, dijital medyanın yükselişine, geleneksel medyanın ise daha da sorunlara gömülmesine neden oldu.

Pandemi öncesi de son yıllarda geleneksel medya dijital medyayla rekabet etmekte sorun yaşıyor, süratli tiraj kaybı endişe yaratıyordu ancak Kuzey Kıbrıs'ta halen dijital medyaya mesafeli duran gazete patronları ve gazeteciler vardı. Tüm dünya dijital medyaya kayarken, geleneksel kâğıda basılı gazeteler dijital ortama geçerken, ülkemizde tam tersi çok sayıda kâğıda basılı gazete çıkmaktaydı.

Kâğıda basılı gazetelerin sayısı bir ara 23'e kadar yükselmişti. Covid-19 salgını başladığında kâğıda basılı gazetelerin sayısı 19'du. Sayıları fazla olan gazetelerin tirajları genel olarak iyi değildir, adeta geçmişlerini aramaktadırlar, aralarında günlük 100 adet, 60 adet, 40 adet satan gazeteler bile vardır.

Gazeteler pandemi baş göstermeden önce de kaos içerisindeydi, süratle tirajları düşüyordu. Az sayıda kurumsallaşmış olanların dışında kalan kâğıda basılı gazeteler için Covid-19 salgını tam bir kâbusa dönüştü.

Salgın başladığında sayısı 19 olan kâğıda basılı gazeteler, kapalı dönemde krize girmiş, baskılarını durdurmuş, 7 gazeteye kadar düşmüştü. Hayatına devam eden gazetelerden ikisinin cumartesi- pazar çıkmadığını da düşünürsek, aslında sürekli yayımını sürdüren 5 kâğıda basılı gazete kalmıştı.

Neden böyle olmuştu? Çünkü insanlar hiç bilmedikleri bir hastalıkla karşı karşıyaydı ve evlerine kapanmıştı, en çok uğradığı yer olan markete bile seyrek gider olmuştu... Evlerine kapanan insanlar dijital medyaya daha bir sarılır hale geldi, hatta dijital medyaya mesafeli duran, telefona, tablete, bilgisayara bakmaz olan kişiler bile evinde kapalıyken ve anbean bilgi almak isterken dijital medyaya kaydı. Hatta bizi arayıp, "Sizi izleyebilmek için tablet satın aldım" diyenler oldu.

Bu süre içerisinde dijital medya ciddi bir izleyici kitlesine sahip oldu. İnsanlar görünmez tehlike Covid-19'la mücadele ederken ve büyük endişe taşıyorken, her an neler oluyor, yetkililer ne söyleyecek, uzmanlar ne gibi bilgiler verecek diye sürekli olarak telefonlarına gelecek mesajla web TV'lerin canlı yayınlarını ya da haber sitelerinde yer alan haberleri takip etmeye başlamıştı.

Evde kapalı olduğu için insanlar erken uyumuyor, sabahın geç saatlerine kadar oturuyor, dijital medyada anında her şeyi telefonunda, tabletinde, bilgisayarında takip ediyordu. Ertesi gün bu kişiler arasından kâğıda basılı gazetelere meraklı olanlar, eski alışkanlığı nedeniyle bayiye gidenler, kendini gazete standının önüne bulanlar vardı tabii ki... Ancak bu kişiler stanttaki gazetelerin ön sayfalarındaki haberlere baktığında, aslında o haberlerin tüketilmiş haberler olduğunu görüyor ve gazete satın almaktan vazgeçiyordu.

Bu, aslında pandemi öncesi de tartışılan bir konuydu. Dijital medyayla mücadele edebilmek için geleneksel kâğıda basılı gazetenin farklı içerikler yaratması, orijinal araştırmacı gazetecilik ürünü haberlere ağırlık vermesi gerektiği, hatta bu orijinal haberlerin bile onlar için yetmeyeceği tartışılıyordu. Kâğıda basılı gazetelerin sahipleri ve yöneticileri, daha kendi web sayfalarında bile kendi haberlerini paylaşmadan onu ilginç bulan dijital medya organlarının bir şekilde iktibas ettiğini, kullandığını (ya da çaldığını) görüyor ve bunu nasıl engelleyeceğinin yollarını arıyordu.

Geleneksel medya ile yeni medyayı nasıl harmanlayabileceğini, ikisini aynı platform altına nasıl sunabileceğini, yeniyi eskinin nasıl adapte olup birbirini taşıyabileceğini hiç düşünmeyen (ya da maddi yetersizlikler nedeniyle o imkanlara ulaşamayan) kâğıda basılı geleneksel gazetelerin sahipleri ve yöneticileri, pandemide kendilerini daha büyük bir kaos içerisinde buldu.

Ben 30 yıl boyunca geleneksel medyada çalışmış, yaklaşık iki yıl önce de dijital medyaya transfer olan birisi olarak, halen gazete satın almayı seviyorum ama bayiye gittiğim ve stanttaki gazetelere baktığım zaman görüyorum ki manşetindeki, ön sayfasındaki haberlerin neredeyse tümü tüketilmiş, bir gün önce dijital medyada kullanılmış... Yani büyük oranda (ve aslında gazetecilik olarak gündemin de dayatmasıyla mecburen) eskimiş haberlerle gazete çıkarıyorlar. Bir okuyucu olarak, “Bu gazeteyi neden satın alayım ki?” diyorum kendi kendime? Eski haberleri okumak için gazete satın almayı kim ister ki? Dijital çağda kâğıda basılı gazeteler, böyle bir açmazla karşı karşıya kalmıştır.

Pandemi dönemi dijital medya ise bir yükseliş içerisine girdi. Hiçbir ücret ödemediğinde habere ulaşmak, hem de çok geniş bir havuzdan faydalanarak bunu yapmak insanlara daha cazip geldi. Pandemi, birçok insanı geri dönüşü olmayan yeni bir boyuta sürüklemiştir. Salgınla birlikte insanlar kâğıda basılı gazetelerden daha da uzaklaştı ve tirajlar daha da düştü. Ülkede salgından dolayı kapalı olunan dönemde gazeteler satılmayınca, beraberinde başta maddi zorluk olmak üzere birçok sıkıntı yaşayınca, birçok gazete baskılarını durdurmak zorunda kaldı.

Kapanma dönemi geçtikten iki ay sonra kâğıda basılı gazetelerin sayısı 15’e çıktı, bunların 9’u cumartesi- pazar çıkmayan gazetelerdi. Tabii bu geri dönüşte, o dönem yakında cumhurbaşkanlığı seçiminin olmasının ve seçim reklam pastasından pay almak isteğinin rolü büyüktü. Gazete sahipleri, seçim reklamlarından pay alırsa ve seçim sonrası da belli kesimlerin haberlerini yaparak yine para kazanırsa hayatını biraz daha sürdüreceğini düşünmüştür.

Bu dönemde medyada tuhaf bir durum daha ortaya çıkmıştır. Yalnızca ön sayfası olan, gerisi olmayan gazeteler. Tabii buna gazete denebilirse... “Tek ön sayfa”, belki de dünyada örneği olmayan bir yöntem. Bakın “yöntem” diyorum, “gazetecilik” diyemiyorum. Dijital gazetelerin ön sayfa yapması bir dönem Türkiye’de birkaç kez denendi ama arkası gelmedi. Evet, KKTC’de de bazı dijital gazeteler tek ön sayfa yapıyor ama dijital gazete olmayan, web sayfası bulunmayan “ön sayfalar” da var. Facebook üzerinden dağıtımı yapılan ve belli amaçlar güden, bir şirketin ya da siyasi partinin adeta reklamını yapan ön sayfalar var. Tuhaf olan ise bazı televizyon kanallarının, bu ön sayfaları gazete kabul ederek, sabah programlarında programcılara okutması. Yalnızca bir ön sayfayı, bin bir emekle hazırlanan gerçek gazeteyle bir tutmak büyük haksızlıktır diye düşünüyorum.

Pandemi dönemi, televizyonculuk açısından da ciddi değişimleri işaret ediyordu. Televizyonlar geçmişte yalnızca yurt dışından kişileri uzaktan görüntülü bağlayıp programlar yapmaktaydı. Şartlar televizyoncuları yurt içinde kişilerle de uzaktan yayın yapmaya yöneltti, geçmişte telefon bağlantıları yapıyorlardı, şimdi ise artık bu bağlantılar görüntülü de yapılmaktadır. Televizyoncular, yurt içinden de çeşitli seçeneklerle uzaktan yayın yapabileceklerini keşfettiler. Ancak karşısına başka bir engel çıktı. Ülkede internetin kötü olması, bu bağlantıları zorlaştırıyor, kopmalar, donmalar nedeniyle, zaman ilerledikçe yine birçok kurum uzaktan görüntülü yayın yapmayı terk etti, mecbur kalmadıkça yapılıyor. Çünkü kaliteli bir yayın sunulamıyor.

Birçok gazeteci ve kurum yöneticisi, işyerine gitmeden, evlerinden bile gazetecilik yapabileceklerini deneyimlediler. Elbette gazeteci olay yerine gitmelidir ve pandemi döneminde birçok arkadaşımız kendini riske atarak, olay yerlerine koştu, görev yaptı ama bütün bir ekibin binada olmasına gerek olmadığı görüldü. Hatta kendi kurumumuzda evden çalışmanın daha verimli olduğunu deneyimledik, her an herkesin tetikte olduğunu, “Ben evime gittim mesai bitti” kavramının da ortadan kalktığını gördük. Bu, bir anlamda pandemi döneminin bizim için olumlu taraflarından birisiydi.

Dijital medyaya, bu ilginin görünür hale gelmesi, hızla yeni haber sitelerinin ve yeni web TV'lerinin doğmasına ve bu alanda bir enflasyona neden olmuştur. Medyada haber sitesi ve web TV şişkinliğinin, gereğinden fazla olmasının da pek faydalı bir şey olmadığı görülmüştür, bu kez de kalite düşmüştür.

Son tahlilde söylemek gerekir ki; gelenekselle dijitali, geçmişle geleceği, içinde bulunduğumuz teknolojiyi harmanlayabilmeliyiz. Nasıl yapacağımızı kafamızda netleştiremedik, geleneksel düşünüp dijital içinde yol bulmaya çalışıyoruz ki bu doğru bir yol değildir. Genelde kafa olarak değişime hazır hale gelmeliyiz.

Pandemi dönemi bize hem geçmiş hem de gelecek için önemli dersler vermiştir. Bazı kâğıda basılı geleneksel gazeteler miadını ağır ağır dolduracakken pandemi süreci onları bir anda bitiş noktasına götürmüştür. Bu zorlu süreç, bazı geleneksel medya sahiplerine ve yöneticilerine de geleceğin medyasının nasıl olacağını göstermiştir ama daha yapacak çok iş vardır.

5.4 Genç gazeteciler, pandemide gazetecilik deneyimlerini anlatıyor

Mustafa BAFLI/Kıbrıs Postası

Çin'in Wuhan kentinde 2019'un sonlarında ortaya çıkan ve dünyaya yayılan Covid-19, Dünya Sağlık Örgütü'nün "pandemi" ilanı sonrası evrensel bir hastalığa dönüştü. Kıbrıs'ta da belirlenen ilk vakalarla birlikte hastalığa karşı sıkı önlemler alındı. Süreç içinde yayılmayı durdurmak için evlerimize kapatıldığımız da oldu, açılıp sıkı tedbirlerle karşılaştığımız da...

Kıbrıs Türk basını ise tüm bu süreçlerde kamuyu bilgilendirmek için görevinin başında oldu. Özellikle muhabirler bir yandan sokakta haber peşindeyken diğer yandan kendini ve ailesini korumaya çalıştı.

Pandeminin bilinmezliklerle dolu o ilk döneminde sokakta olan, her bir bilgiyi en hızlı ve en doğru şekilde kamuya aktaran genç gazeteciler yaşadıkları deneyimi "Medya"ya anlattı. Genç gazeteciler bu dönemde önlemler alarak çalıştıklarını, "korku" ve "tedirginlik" hissini yoğun bir şekilde yaşamalarına rağmen görevlerini layıkıyla yerine getirmenin hazzını hissettiklerini dile getirdi.

5.4.1 "Koku duyum henüz gelmedi" (Ahmet Uçar - Kıbrıs Gazetesi Muhabiri)

Pandemi süreci; benim için gazeteciliğin, haber verme ve alma özgürlüğünün ne kadar önemli olduğunu derinden hissettiğim bir dönem oldu. İlk vakaların çıktığı günlerde herkes gibi benim de kafamda Çin'de hayatını kaybeden, ortalığı yerle bir eden görüntüler canlanmıştı. Bir yanım hastalanma korkusunu yaşarken, diğer yanım toplumu ilgilendiren en önemli konuyu haberleştirme heyecanı ile doluydu. Halk, nasıl yaşayacağını, gece ne olacağını, sağlığını nasıl koruyabileceğini, ne zaman sokağa çıkabileceğini hep haberler sayesinde öğreniyordu. Bunlar pandemi sürecinde gazeteciliğin iyi yanları olarak görülebilir ama bir de diğer yanlar var.

Pandemi süreciyle birlikte gazetecilik, hissettiğim kadarıyla Covid- 19'a endeksli bir şekilde yürümeye başladı. Hangi habere baksanız ya da ne zaman özel bir haber yapacak olsanız gündemde yerini koruyan koronavirüsten yola çıkmanız lazımdı. Çünkü halk bunu merak ediyordu.

Koronavirüsle yaşamaya alıştıktan sonraysa yaşanan rahatlama bir masalın "Bir varmış bir yokmuş" giriş cümlesi gibiydi. Koronavirüs vardı ama toplum tarafından artık eskisi kadar umursanmıyordu. Artık maskeler düşmüş, eldivenler raflarda kalmış, dezenfektanlar sadece büyük işletmelerinin kapısında durur hale gelmişti. İşte tam bu noktada haber yapmak için gerek pazara, gerek dairelere, gerek etkinliklere, gerek mahkeme salonuna, gerekse de kalabalık bir ortamın içerisine girmek yolun başında bir muhabir olduğum için heyecan verse de öte yandan endişe yaratıyordu. Çift maskeyle, dezenfektanla, zaman zaman da umursamaz dolaşıyordum. Ama pandemi sürecinde bir gazeteci olarak yaşadığım en büyük tedirginlik vatandaş/esnaf röportajları sırasında gerçekleşiyordu. Uzakta durup, temas kurmamak gerekiyordu çünkü.

İnsan kaçtığına yakalanıyordu nasıl olsa, şu an da etkisini gösteren Covid- 19'a 5 Ekim 2021'de ben de yakalandım. Koku kaybı olmasa ve biri neyin var diye sorsa "gribim"

derdim ama daha ağır ve daha önce deneyimlemediğim bir süreçti bu. Öyle ki koku duyum henüz gelmiş değil.

Özetleyecek olursam pandemi sürecinin başından itibaren bir muhabir olarak çalışmak hem heyecanlı, hem tarihi, hem de ülkütüçüydü ama verdiği emeklerin halk tarafından takdir edilmesi ve gazetede haberinin yayımlandığını görmek bu süreçte en motive edici unsurdur.

5.4.2 “Sevdiklerimizi görmemek uğruna toplumsal görevimizi yerine getirdik” (Bahar Sancar/Gündem Kıbrıs Muhabir/Program Yapımcısı)

Yaklaşık iki yıldır hayatımızda olan koronavirüs tüm alışkanlıklarımızı neredeyse baştan aşağı değiştirdi. İnsanlarla birebir temas içerisinde olunan bu meslekte virüs ilk adaya geldiği zaman herkes gibi bizler de panikledik, korktuk ve endişelendik. Ancak şu bir gerçek ki insanların en çok doğru bilgiye ve haberlere ihtiyacı olan bir döneme de girildi.

Herkes evlerine kapandığında bizler, ailemizi ve sevdiklerimizi görmemek uğruna toplumsal görevimizi yerine getirebilmek için dışarıdaydık. Mesleki olarak baktığımızda da zaten dijitalleşmekte olan gazetecilik çok daha hızlı bir değişim içine girdi ve bu süreç daha kısa sürede gerçekleşmiş oldu. Bugün gelinen noktada bunun etkilerini ve yaşanan değişimi çok ciddi bir şekilde görebiliyoruz.

Önümüzdeki 1-2 yıl daha bu şekilde kurullarla yaşamaya devam etmek zorunda olduğumuz görünüyor. Her ne kadar özel sektör çalışanları olsak da yerine getirdiğimiz bu kamu görevinin bilinciyle pandeminin en başından bu yana tüm basın çalışanlarının emeklerini ve çabalarını bir vatandaş olarak takdir ediyor, tüm çalışma arkadaşlarıma yerine getirdikleri bu kutsal görevlerinde başarılar diliyorum.

5.4.3 Medya sektörüne pandemi döneminde giriş yapmak: Hem şans hem şansızlık (Cemre Peral Yanıker/TAK Muhabiri)

“Pandemi döneminde gazeteci olmak nasıl?” sorusuna muhakkak herkes pandemi öncesi iş hayatlarını kıyaslayarak cevap verir. Ancak ben bunu yapamam çünkü benim pandemi öncesinde hiç gazetecilik deneyimim olmadı. 2020 yılında doğanlara pandemi bebekleri derler ya, küçücük bebekler maskeli insan görmeyi yadırgamazlar. Ben de onlar gibiyim, vaka haberleri içerisinde doğan bir gazeteciyim. Belki de meslek hayatımda yaptığım ilk haberlerden biri Covid-19 ile alakalı. Ve sanırım o günden beri “Covid-19” kelimesini yazmadığım tek bir gün bile geçmedi.

Şaşırtıcı gelecektir ama bu durum beni mutlu ediyor. Her ne kadar tüm dünya olarak çok büyük bir kriz yaşıyor olsak da, bir gazeteci olarak bu süreci gözlemleyebilmek, uzmanlara doğrudan erişebilmek, edindiğiniz bilgileri paylaşabilmek bence büyük bir ayrıcalık. Toplumun sürekli haber beklediği bir konuda da bilgi verici konumda olmak, insanı “faydalı” hissettiriyor, bu sürece katkıda bulunduğunuza inanıyorsunuz.

Ve çok zaman sonra, umarım pandeminin olmadığı bir gelecekte, çocuklarıma, torunlarıma “2020’lerde ben gazeteci idim. Pandemiye dair haberler yapıyordum” demek istiyorum. Çünkü dünya tarihi için de önemli bir dönem bu ve biz gazeteciler olarak belgeleriyle, fotoğraflarıyla en önemli tanıklardan biriyiz.

Ben Aralık 2020’de mesleğe başladım. Tam olarak 1 yıl oldu. Kendimi şanslı saydığım bir diğer konu ise, böyle bir dönemde iş bulabilen ender insanlardan biri olabilmek. Pandeminin etkisiyle, medya sektörü dahil tüm sektörler küçülme yaşıyor. İşletmeler kapanıyor. Birçok medya kuruluşu, tecrübeli çalışanlarını bile bu sürede işten çıkarmak durumunda kaldı. Ve düşünsenize, ben iş bulmakla kalmadım, gazetecilik gibi çok da zevk veren bir meslek edinmiş oldum.

Pandemi, mesleği öğrenişimde de işime yaradı. Vakaların artmasıyla birçok organizasyon iptal oldu, normalde yerinde takip edilmesi gereken haberler yazılı olarak gelmeye başladı, siyasilerin kabulleri azaldı. Çoğu haberi bilgisayarda takip edebilmemiz ve haber yoğunluğunun azalması, benim çok daha yavaş bir tempoda işi kavramamı sağladı, ilk haberimi kovalamaya dışarıya çıkmadan önce, ofis içerisinde kendimi geliştirme imkanı buldum.

Gelelim, pandeminin gerçek yüzüne. Korku... Endişe... Bugün yine birini kaybettik haberleri.

Mesleğin doğası gereği dışarıda olmak zorundasınız. Ülke tam kapanmaya gittiği günlerde bile basın çalışanları dışardaydı; haber verme yükümlülükleri vardı. Ve biz de muhabirler olarak, nerede olursa olsun haberi takip etmek durumunda kaldık. Bu hem kendi sağlığınız hem de çevrenizdeki insanların sağlığı için çok riskli bir durum olmakla birlikte, psikolojinizi de olumsuz etkiliyor.

Bir maske takıp yola çıkıyorsunuz, sonra olay yerindeki kalabalığı görüyorsunuz, ikinci maskeyi de takıyorsunuz. Sosyal mesafenizi korumak istesenez de bunun mümkün olmadığını fark ediyorsunuz.

Benim bu dönemde en fazla sıkıntı yaşadığım konulardan biri de kapalı ortamda düzenlenen etkinlikler oldu. Halen bu tür etkinlikler ısrarla yapılıyor. Küçük bir oda içerisinde, onlarca insanı bir arada görünce içinizden geri dönmek geliyor ancak diğer yandan mesleğiniz, haber yapma isteğiniz ağır basıyor. Ve tüm riski göze alıp etkinliği takip ediyorsunuz.

Gün içerisinde, benim gibi ofis arkadaşlarım da benzer etkinliklere katılıyor. Daha sonra küçük odamıza geri dönüyoruz; getirdiğimiz risklerle beraber topladığımız haberleri yazıyoruz. Gerekli kişisel tedbirleri aldığımız konusunda birbirimize güvenmek dışında başka bir çaremiz yok.

Pandemi döneminde gazeteci olmak akşamüzeri Sağlık Bakanlığı’ndan gelen vaka sayılarını ilk öğrenenlerden olmak, onları kendince değerlendirmek. “Bugün yine Covid-19 kaynaklı ölüm oldu” yazmak. Belki bir tane olsun “umut verici” haber yapabilmek. Sürekli olarak sağlık çalışanlarını arayıp “bugün bize vereceğiniz güzel bir haber yok mu” diye sormak. En azından mesleğine değer veren gazeteciler olarak, sosyal medyadaki Covid-19’a dair yanlış bilgilerin doğrularını verebilmek... Tüm risklere rağmen çifter maskenizi takıp haberinizi yerinde izlemek... Belki de yayınladığınız bir haber ile insanları geleceğe dair biraz umutlandırmak... Belki de bir uyarı ile birilerinin hayatını kurtarmak.

5.4.4 “Arkadaşlarımızı kendimizden çok düşündük” (Hüseyin Özbarışçı/Yenidüzen Gazetesi Muhabiri)

“Covid-19 salgını yaklaşık iki yıldır hayatımızda ve uzunca bir süre daha hayatımızda kalmaya devam edecek. Bu süreç içerisinde basın mensupları olarak hep çalıştık, hep sahada olduk.

Görevimizi yaparken, başta ailemiz olmak üzere, yakınlarımızı ya da arkadaşlarımızı kendimizden çok düşündük ve o doğrultuda hareket ettik. “Elzem meslek grubu” olduğumuz için Sağlık Bakanlığı’nın bize tanıdığı aşı olanağından yararlandık ve şu ana kadar 3 doz aşımızı yaptık. Bunun yanında her hafta düzenli olarak testlerimizi yapıyoruz, en küçük bir belirtide ne kendi hayatımızı ne de sevdiğimizimizin hayatını tehlikeye atıyoruz.

Bu süreçte dijital ortama kaydık diyebiliriz. Artık dışarıda olan haberlerimizi daha kısa süreli olacak şekilde ve tüm kurallara uymak kaydıyla gidip yapıyoruz. İçinde bulunduğumuz teknoloji çağından da bolca yararlanarak, bu dönemi en sağlıklı bir şekilde atlarmaya çalışmaya devam edeceğiz.

5.4.5 “Halkı paniğe itmeden olan biteni anlatmaya çalıştık” (Bertuğ Topal/Haber Kıbrıs Yazı İşleri Müdürü)

Covid-19 pandemi dönemine dünyadaki her insan gibi biz de hazırlıksız yakalandık. Bir gün uyandıığımızda “bize gelmez herhalde” dediğimiz durumun içerisinde bulduk kendimizi. Elbette basın çalışanı olarak bizler de yeni duruma alışmakta zorluk yaşadık. O günleri hatırlıyorum da şimdilerde o hallerimize gülüyoruz.

Her sabah stüdyoya geldiğimizde adeta dezenfektan banyosu yapmamızdan mı, yoksa basın toplantılarında herkese virüslü gibi davranmamızdan mı bahsedeyim? Günü geldi 7 gün Hüseyin Ekmekçi ile yayın yaptık; halkı paniğe itmeden olan biteni anlatmaya çalıştık. Zorlu ama insanların sizden haber beklediğini bildiğinizde o zoru hissetmiyorsunuz.

Elbette dışarıda çalışan basın mensupları bu süreçte çok zorluk yaşadı. Ülkede pandemi vardı ama yüzlerce kişi eylemlerde toplanıyor ve basın çalışanı olarak bizler o haberleri izlemek durumunda kalıyorduk.

İlk dönemlerde basın çalışanlarına aşılama da tanınan öncelik bizi bir nebze de olsa korunaklı hissettirdi. Zorlukların yanında bu iyilikten de bahsetmekte yarar var diye düşünüyorum.

Aslında virüs halen korkutucu boyutunu koruyor hatta ilk zamanlara göre daha bulaştırıcı bir şekilde hayatımızda. Ancak insanoğlu bir süre sonra her şeyi normalleştirdiği gibi bunu da normal gibi algılıyoruz şu an. Basın için zor dönemler devam ediyor. Kış aylarının gelmesi ile tanımadığımız birçok insanla kapalı ortamda işinizi yapmak zorundasınız.

Basın çalışanlarının da diğer tüm vatandaşlar kadar bu süreçte zoru yaşadığını düşünüyorum. Herkes için zor ve riskli bir süreç ve bu sürecin atlatılması, en azından minimum seviyeye çekilmesi de yine bizim elimizde. Umarım en kısa sürede eski normalimize döneriz.

5.4.6 “Korku ve tedirginlik içinde çalışmaya devam ettik” (Doğan Samer/Kıbrıs Gazetesi Muhabiri)

Covid-19’un dünyaya yayılmaya başlamasıyla birlikte oluşan panik, ülkemizde ilk vakanın görülmesiyle birlikte arttı ve yanında kaosu da getirdi. Özellikle pandeminin ilk döneminde Çin’de çekilen ve tüm dünyaya yayılan bazı görüntülerde insanların sokak ortasında düşüp kalması panik ve kaos düzeyinin iyice yükselmesine neden oluyordu. Kıbrıs Türk halkı da tüm dünya gibi ne ile karşı karşıya olduğunu bilmediği için korkuyor, her bir bireyde kaygı sorunları ortaya çıkıyordu.

Ülkede ilk vakanın Salamis Hotel’de konaklayan Alman turist kafilesinde tespit edilmesinden kısa bir süre sonra başlayan karantina uygulaması herkesi evinde izole ederken birçok sektöre de kepenk kapattırdı. Yüzlerce sektörün işinin durduğu, on binlerce insanın evinde karantinaya girdiği dönemde ben ve benim gibi saha muhabirleri daha fazla çalıştı. Korku ve tedirginlik içerisinde çalışmaya devam eden bizler kamunun doğru bilgilendirilmesi adına fedakarlık göstermek zorunda kaldık.

O ilk günlerde birkaç gazeteci ile birlikte Lefkoşa Dr. Burhan Nalbantoğlu Devlet Hastanesi’nde oluşturulan karantina bölümü önünde karantinaya kaldırılan kişileri fotoğraflayıp bilgi toplamak için saatlerce nöbet tutuyorduk. Hatta KKTC’de tespit edilen 2’nci vakayı da fotoğraflayan bendim. Bilinmezliklerle mücadele ettiğimiz o ilk dönemde çift maske ve eldivenler takıyorduk. Dezenfektanlar ise cebimizden hiç eksik olmazdı. Kamuyu ilgilendiren konularda haber yapmak için her türlü ortama girmekten çekinmeyen biz muhabirler için değişen şeyse uzak durmak zorunda oluşumuzdu.

Tek odak noktamız, pandemi olsa da muhabirlerin yapması gereken tek iş bu değildi. Yapılacak bir ton iş vardı. Bu dönemde iş yükümüzün de arttığını ifade edebilirim.

5.4.7 “Medya ‘kapanmayan’ sektör olarak görülse de özel sektörde gelirler azaldı” (Afet İlban/TAK Muhabiri)

Ülkede ilk Covid-19 vakasının görüldüğü gün yaşanan paniği herkes gibi ben ve birlikte çalıştığım meslektaşlarım da yaşadı. O dönemde çalıştığım kurumda ilk olarak çalışma saatlerimiz azaltıldı, daha sonrasında ise evden çalışma modeline geçtik.

Başlarda evden çalışmak virüs kapma tedirginliğini ortadan kaldırdığı için bana iyi gelse de sonrasında sıkıcı bir hal aldı. Zorunlu olmadıkça evden çıkamamak bir yana işi de evden yapmak ve bir odada sıkışık kalmak, motivasyonu bir süre sonra düşürüyor. En azından bende öyle oldu... "Tebdili mekanda ferahlık vardır" derler, çok doğru bir atasözü... Kapanma süreci, bana iş ile evin ayrı olması gerektiğini gösterdi diyebilirim. Evden çalışma fikri bana göre değilmiş, anladım.

Öte yandan pandemi kaynaklı ekonomik sıkıntılar sektörde etkili oldu. Aslında medya "kapanmayan" bir sektör olarak görülse de, özel sektörde gelirler azalınca bu maaşlara da yansdı. Arkadaşlarımız kesintisiz çalışsa da emeklerinin karşılığını alamadıkları zor zamanlar geçirdiler.

Pandemiyle birlikte yaşamaya devam ederken, haber takibinde kurallara uyarak, riski en aza indirgemeye çalışıyoruz. Ancak kış aylarına girdiğimiz bu dönemde açık hava yerine daha çok kapalı alanlarda bulunmak tedirginliğe sebep oluyor. Riski azaltmak için olabildiğince hızlı şekilde görevimizi yapıp, bulunduğumuz mekandan ayrılmaya özen gösteriyoruz. Basın mensupları olarak aşılı olmamız bizi rahatlatan bir unsur...

5.4.8 “Yoğun bir stres ve belirsizlik içerisinde çalıştık” (Sonay Orbay/BRT Spikeri)

Covid-19, iki yıldır hayatımıza dahil olmuş durumda... İçinden geçtiğimiz bu süreç, genelde dünyada özeldir ise ülkemizde büyük değişimleri beraberinde getirirken, yaşadığımız bu hayatın da aslında ne denli “önemli ve değerli” olduğunu bir kez daha anlamamıza neden oldu.

Bir basın emekçisi olarak şunu ifade etmeliyim ki; Covid-19’un ülkemizde görülmesi ve hemen akabinde başlayan karantina sürecinde tüm basın çalışanları olarak yoğun bir stres ve belirsizlik içerisinde çalıştık... Evlerimizde kapalı kaldığımız tüm o süreçte “acaba ne olacak, ne olacağız” düşüncesi ile baş etmeye çalışırken, yine aynı süreç içinde topluma Covid-19 ile ilgili haberleri eksiksiz ve doğru şekilde ulaştırabilmenin sorumluluğunu da taşıyorduk. Ancak, medya, tüm bu süreçte en etkili haber ve bilgi edinme aracı olabildiği gibi, kafaları karıştıran ve bin bir farklı yetkiliden gelen bin bir farklı açıklama yüzünden toplumu strese sürükleyen bir ortam da hazırlayabiliyor.

Günümüz teknolojisinin bir getirisi olarak sosyal medyayı en azından kendimce böyle görüyorum... Basında yer alan tüm çalışanlar olarak, topluma doğru haber aktarabilmek adına edindiğimiz görevi, edinmeye çalıştığımız doğru bilgiler ile devam ettirmeye çalışırken, özellikle de sosyal medyanın neden olabileceği bu stresli ortamın toplum tarafından iyi yönetilebilmesi noktasında hatırı sayılır bir katkı koyabildiğimize inanıyorum.

Medyanın, “doğru ve güvenilir” haberler ile donatıldığında kamuoyunun bilgilendirilmesinde ne kadar önemli bir rol üstlenebildiği yadsınamaz bir gerçek iken Covid-19 sürecinin de bizlere medyanın esas görevinin ne olduğunu ve medyanın nasıl kullanılması gerektiğini bir kez daha hatırlattığına inanıyorum.

5.5 Kıbrıs basınının terk edilmişlik hali

Dr. Nikolaos STELYA / Kathimerini Kıbrıs, Gazete Duvar

Pandeminin başlangıcından itibaren Kıbrıs'ın genelinde medya kuruluşları ve basın emekçileri çok zor bir gerçeklikle karşı karşıya kaldı. 2020 Mart'ı Kıbrıs medyasını derin bir krizle, büyük zorluklarla ve yeni bir gerçeklikle yüz yüze getirdi. Adanın kuzeyinde pandemi ve ekonomik kriz nedeniyle birçok basın kuruluşu yayınlarına ara verme noktasına gelirken, Kıbrıs'ın güneyinde basın emekçilerinin maaşlarında kayda değer kesintilere gidildi. Pandeminin ilk döneminde Kıbrıs Rum medyası hükümetin verdiği mali destekle nefes almaya çalışırken, adanın kuzeyindeki meslektaşlar ne yazık ki işsizlikle ve çok zor yaşam şartlarıyla karşı karşıya kalmak durumunda kaldı.

Kıbrıs Türk medyasındaki kriz adanın kuzeyindeki sosyoekonomik krizin daha derin olması nedeniyle medya emekçilerinin gündelik yaşantısını çok boyutlu bir şekilde etkilerken, adanın genelinde gazeteciler son iki yıl boyunca “kaderine terk edilmişlik” olarak adlandırdığım bir ruh haliyle profesyonel görevlerini icra etmeye çalışıyorlar.

Yirmi ayı aşkın bir süreçte, Kıbrıslı basın emekçisi, çok sınırlı bir destekle birçok sorunun üstesinden gelip ada halkının bilgiye ve gerçeğe erişimi için mesai sarf ediyor. Sermaye sahipleriyle iktidar çevreleri genel anlamda basın emekçisinin sorunlarını görmezden gelirken ya da en iyi ihtimalle krizi fırsata çevirmeye çalışırken, adalı basın mensubu her geçen gün daha da çöken bir ruh haliyle, sınırlı bir motivasyonla ada gündemini takip etmeye çalışıyor.

Kıbrıslı basın emekçisinin “terk edilmişlik” hali kendisini sadece haber üretimi ve gelişimi safhasına yansıtmıyor. Söz konusu ruh halinin otosansür, bazı haberleri kasıtlı ya da kasıtsız atlama, iktidar ve sermaye çevreleriyle iyi ilişkiler içerisinde olmak için gayret sarf etme şeklindeki açılımları söz konusu.

Yukarıda özetlemeye çalıştıklarımızın çerçevesinde, adamızın güneyinde basın emekçileri gerek pandemiyle gerekse de zor ekonomik şartlarla mücadele halinde ana vasıflarını yerine getirmek için yoğun mesai sarf etmeye devam ediyor.

‘Zoom’ ve ‘skype’ gibi yeni (a)normal gerçekliğin özel hayatı ihlal ettiği, sermayeyle iktidar kesimlerinin basın emekçilerinin kişisel alanlarına müdahale ettiği bir süreçte, göreceli düşük maaşlar ve uzun süreli mesailerle güneydeki meslektaşlarımız haberin peşinde koşmaya devam ediyor.

Kısa yazımızın başlangıcında temas ettiğimiz üzere sosyoekonomik kriz pandemi basın emekçilerini çok boyutlu sarsarken, yeni (a)normal gerçekliği fırsata çevirmeye çalışan siyaset ve sermaye çevrelerimizi de göz önünde bulundurmamak durumundayız. Bu durumun en önemli kanıtını adanın güneyinde son zamanlarda Yunanistan'ın ve yurtdışındaki önde gelen basın kuruluşlarıyla iş birliklerini geliştiren büyük Rum medya sermayesi teşkil ediyor. Kırpılan emekçi maaşlarını görmezden gelenlerin şimdilerde yeni uluslararası etkinlikler düzenleme, emirlerine tabi olan medya araçlarının olanaklarını genişletme gibi iddiaları söz konusu. Böylesi bir süreçte doğal olarak ada genelinde oldukça sıkıntılı bir görüntü arz eden sendikal hareketin ve emek savunuculuğunun önemi bir kez daha kendiliğinden ortaya çıkmış oluyor.

5.6 Dilene dilene kazanacağız!

Cenk MUTLUYAKALI

“Ülke kapandı” dediler.
Medya açık!

Çünkü biz insanlara bilgiyi, gerçeği, hayatı ulaştırıyoruz.
“Salgın” var!
Ortasındayız.

Hani yangın varsa ve biz tam içinde olmakla övünüyorsak, malum, haberi yerinden takip ediyoruz ya...
Hem de yanmadan!
Yine öyle...
“Gazeteciyiz.”

* * *

21’inci yüzyılın gazetecilik disiplinine getirmiş olduğu yenilikler ve değişimler aslında bizim boyumuzu epeyce aşmıştı ve henüz salgın yokken dahi emekliyorduk.
Tam dizlerimizin üzerine doğru güç alacak ve doğrulacaktık ki yere serildik.
- “Siz kapalı mısınız?”
- “Biz açıkken kapalıyız!”

* * *

Sosyal medya ile gazeteciliği yan yana getirenler var.
En temel fark yaşamaktır!
Sosyal medyada yazar, çizer, eleştirir, önerir, kutlar, ayıplar, eğlenirsiniz!
Keyfiniz bilir!
İster açarsınız o sayfayı, ister bakmazsınız.

Gazetecilikte keyfiniz bilmez!
İşinizdir.

O yazdıklarınızın, o çizdiklerinizin, o konuştuklarınızın, o araştırdıklarınızın içinde çocuğun okul taksiti vardır, evin mutfak masrafı, telefonun ve elektriğin faturası, arabanın benzini, sırtınızdaki gömlek, ayağınızdaki ayakkabı, tatil hayali...

O yazdıklarınızın içinde kredi taksiti vardır!

“Ülke kapandı” dediler.
Medya açık!

Otuz sene oldu özelde gazetecilik yapıyorum.
Hep de şunu diyorum:

“Gazetecilik iliklerine kadar hissedilerek özelde yapılıyor, bir rekabet mesleğidir bu, bir hastalık, aşk, mesai kavramsız bir tutku...”

* * *

“Asgari ücret” dedikleri bizim buralarda “ücret” aslında!
Tek kelime yetiyor bu sektörün yetim işçisinin derdine!

“Ülke kapandı” dediler.
Medya açık!

Haber çok, okur da!
İnternette yirmi dört saat yetmiyor güncellemeye!
“Her yerde olmalısınız.”
İyi de...
Biz parayı nereden kazanacağız?
Biz gazeteyi nerede satacağız?
Kimden alacağız reklamı?
Hangi şirketten?

“Geleneksel” bir gazetede çalışıyorum ve doğrusu “dilene dilene kazanmaya”
alışanlırdanız.
Okura sığındık birkaç ay!
O kadar...
Sonra dediler ki, sizin kendi yatırımlarınız var, kendi geleceğiniz, oradan yiyebilirsiniz!

Etimizi yedik!
Budumuzu!
Kendimizi yedik!

Bir asgari ücretin yarısı kadarını lütfettiler ve kendi paramızı bize bin bir teşekkürle verdiler.

* * *

“Pandemi günlerinde gazetecilik” böyle oldu!
Bir de “aşı” yaptılar bize, öncelikle!
Göz haset hepimizi yedi, bitirdi.

Ne kaldı geriye?
“Özel Jet Skandalı” haberinin hazzı kaldı örneğin!

Birkaç pozitifimiz oldu, dört beş temaslımız, “asgari” hayatlarımız ve uçsuz hayallerimiz...
Pandemi de bitmedi, biz de!
Daha buradayız!

5.7 Türkiye’de gazetecilikte hiç bitmeyen zor zamanlar...

Sibel Güneş/ Türkiye Gazeteciler Cemiyeti (TGC) Genel Sekreteri

Türkiye’de gazetecilikte zor zamanlar hiç bitmedi. Dünya basın özgürlüğü sıralamasında son sıralarda yer alan Türkiye’de 10 yılda 11 bin 157 gazeteci işsiz kaldı. İşsizlik oranı yüzde 30’lara ulaştı. Cezaevine giren gazeteci sayısı 900’e yaklaştı. Yüzlerce gazete, dergi, TV, internet sitesi kapandı. Sendikalaşma oranı yüzde 8 ile sınırlı kaldı. Gazeteciler yoksulluk sınırından maaş almaya devam ettiler.

Pandemi, basını bu ağır süreçte hazırlıksız yakaladı. Gazetecilerin iş ve sağlık güvenliğinin sağlanmasında sorunlar yaşandı. Uzun yıllardır süren ve çözülmemiş sorunlar tırmandı. Tek tip gazeteci, tek tip habercilik anlayışı yaratma amacıyla iktidarın yarattığı ağır baskı, kağıt sıkıntısı, haber ajanslarına dayalı habercilik, ağır işsizlik sorunu, örgütsüzlük daha da görünür hale geldi.

Gazete tirajlarında ciddi bir erime meydana geldi. İnternet sitelerinden haber takibi yoğunlaştı. TV ve gazetelerin, internet sitelerinin iş yapma biçimleri değişti. Gazeteciler evden çalışmaya başladılar. TV’ler dahil online görüşme seçenekleri tercih edilir hale geldi. Ancak bazı medya kuruluşları evden çalışan gazetecilerin yemek ve çalışmaya bağlı internet harcamalarını karşılamak istemediler. Dezenfektan, maske gibi basit ihtiyaçlar karşılanamadı.

Gazeteciler hastane, fabrika, iş yerleri, kalabalık sokaklarda sürekli haber yaptıkları için çoğunluğu Covid 19’a yakalandılar. Türkiye Gazeteciler Cemiyeti olarak biz, aşılama riskli gruplardan sonra gazetecilere de öncelik verilmesi konusunda Sağlık Bakanlığı ile görüşerek yol alınmasını sağladık.

Koronavirüs salgını döneminde gazetelerin basımı, dağıtımıyla ilgili çok ciddi sorunlar yaşandı. Ekmek, su dağıtım için çalışma yapıldı ama gazeteler için bu yapılamadı. Matbaa çalışanları da sokağa çıkma yasağı kapsamındaydı. Türkiye Gazeteciler Cemiyeti olarak biz İstanbul Valiliği’ne konuyu ileterek matbaa çalışanlarının bu kapsamın dışına çıkarılmasını, gazetelerin bakkal ve küçük marketlerde de satılmasını önerdik.

Türkiye Gazeteciler Cemiyeti’nin girişimiyle matbaa çalışanları için yasak kaldırıldı, gazeteler basıldı ama dağıtımda yine sorun yaşandı. Birçok kuruluş da maliyetleri azaltmak için bu süreçte dijital yayıncılık yapmayı seçti. Dünya çapındaki bir salgın, basının da yapmadığı ev ödevlerini tekrar gündeme getirdi.

Reklam gelirleri azaldı. İşten atılan birçok meslektaşımız oldu. Bu salgından sonra telifle evden gazeteci çalıştırma eğilimi arttı. Devletin medya kuruluşlarına desteği, kısa çalışma ödeneği gibi seçenekler medya için yeterli olamadı. İktidara yakın medya bu süreçten daha az etkilendi. Reklam gelirleri devam etti. Bağımsız medya kuruluşları daha çok takip edilse de reklam gelirleri azaldı.

Pandemi döneminde salgının bilinmeyenlerine bağlı birçok etik sorun yaşandı. Türkiye medyası bu salgına, birçok medya kuruluşunda artık sağlık muhabiri istihdam edilmeyen

bir dönemde yakalandı. Sağlık konusundaki uzman habercilerin eksikliği yapılan haberlere de yansdı. Konunun uzmanı olmayan insanlar televizyon programlarına çıkarıldı.

Emekli askerler, emekli öğretim üyeleri, kelle paça içmeyi öneren ve bilim insanı olduğu soru işareti taşıyan, reyting garantili sadece iyi konuştuğu için konunun uzmanı olmayan bazı hekimlerle bu konuyu hafife alan sığ yaklaşımlar sergilendi. Bilginin yerine şov geçti. Bilgilendirmenin yerini, korku ve paniğe yol açan programlar aldı. Gazetecinin sokaktaki en zayıf, en mağdur insan için bilgi üretme zorunluluğu var. Hasta dediğimizde hepsinin ötesine geçiyoruz. Sokaktaki en mağdur kesim olan hasta için bu işi yapıyoruz.

Sorunların çözümü için tüm medya çalışanlarının Basın İş Kanunu ile çalıştırılması gerekiyor. Yaşayabilir ücret verilmesi gerekiyor. Örgütlenmenin engellenmemesi gerekiyor. Basın ve düşünceyi ifade özgürlüğü önündeki engellerin kaldırılması gerekiyor. Habercilikte Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi'ne uygun bir habercilik anlayışına ihtiyaç var.

Devletin medya üzerinde baskı aracı oluşturmadan vergi ve sigorta ödemelerini ertelemesine ihtiyaç var. Basın İş Kanunu aracılığıyla faizsiz krediler medya kuruluşlarına verilebilir.

Medya kuruluşlarının İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ile bu kanuna bağlı çıkarılmış tüm yönetmelik hükümlerine, ayrıca Sağlık Bakanlığı'nın açıkladığı tüm önlemlere uymak ve gazetecilerin yaşam hakkını korumakla yükümlü olduğunu unutmamalı.

Gazeteciliğin kamu yararı için, halkın haber alma ve gerçekleri öğrenmesi amacıyla yapıldığı gerçekliğinden uzaklaşmamamız gerekiyor. Editöryal bağımsızlık sağlanamıyor. Gazetecilik patronla, iktidarın öfkesi arasına sıkışıyor. Ülkede demokrasinin yeşermesi için haberin serbest dolaşımına ihtiyacımız var.

Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi'ne gazetecinin sorumluluğunu "gazeteci; basın özgürlüğünü, halkın doğru haber alma, bilgi edinme hakkı adına dürüstçe kullanır. Bu amaçla her türlü sansür ve oto sansürle mücadele eder. Gazeteci, önce halka ve gerçeğe karşı sorumludur. Bu sorumluluk kamu otoriteleri ve işverenine olan sorumluluklarından önce gelir. Bilgi ve haber ile özgür düşünce, herhangi bir ticari mal ve hizmetten farklı olarak toplumsal nitelik taşır.

Gazeteci, iletmiş haber ve bilginin sorumluluğunu üstlenir. Gazetecinin özgürlüğünün içeriğini ve sınırlarını, öncelikle sorumlulukları ile meslek ilkeleri belirler" diye tarif ediyor. Türkiye'de bu anlayışla gazeteciliğin yapılacağı günlerin umuduyla mesleğimizi yapmaya devam ediyoruz.

5.8 Avrupa medyasına virüs bulaştı

Kayhan KARACA / Strasbourg

Medya literatürünün olmazsa olmazıdır: İstisnai, yeni, bilinmeyen ve korkutan bir risk, hastalık ya da virüs medya tarafından büyük görülür, hatta şişirilir. Yeni koronavirüs ve COVID-19 için de öyle oldu.

Pandeminin ilk döneminde konuyla ilgili haber derlemek, derlenen haberi çabucak ve mümkün olduğunca teyit edip yayına hazırlamak tüm dünyada ve tabii Avrupa’da gazeteciler için adeta kabus gibiydi. Bilim ve sağlık konularında uzman gazeteci/muhabir sayısı hiçbir medyada yeterli olmadığından pandemi hakkındaki ilk haberler büyük ölçüde uzman olmayan muhabirler tarafından hazırlandı.

Bu meslektaşlarımız üç temel zorlukla yüzleşti. Birincisi temel kavramlar oldu. Sağlık uzmanı olmayan muhabirlerin çoğu pandemi, salgın, vaka sayısı, koronavirüs, yeni koronavirüs (SARS-CoV-2), COVID-19, insidans oranı, epidemiyoloji, mikrobiyoloji, epizotiyoloji gibi kavramları hızlıca öğrenmek ve anlamak zorunda kaldı. Bu kavramları tam olarak anlayamayanlar görüşüne başvurdukları sağlık uzmanlarına uygun sorular yöneltemedi.

Medyanın büyük bölümü salgının ilk aylarında sadece günlük vaka, hasta ve ölü sayısı üzerinde yoğunlaştı. Ancak vaka sayılarının hesabını tutmanın pek manası yoktu, zira her ülkede aynı oranda test yapılmıyordu. Kimsenin aklına vaka sayısını nüfusa orantılı hesaplamak gelmiyordu. Vaka sayısı “bilimseldi” ve ne kadar büyükse haber açısından o kadar etkiliydi! Oysa Avrupa Birliği (AB) ülkelerinde vaka ve ölümler için müşterek bir sayım sistemi dahi yoktu. Birbirlerinin maskelerine el koyan AB ülkeleri bu salgının yönetiminde tamamen sınıfta kaldı. Avrupa medyası nedense bu koca skandalı görmezden geldi.

Medya açısından ikinci zorluk ya da sorun, sağlık uzmanlarının salgına karşı alınacak önlemler hakkında bölünmeleri oldu. Fransa’da, örneğin, pandeminin ilk zamanlarında TV ekranlarına davet edilen sağlık uzmanlarının bir kısmı maske takma kararı alınan ülkeleri küçümseyip bu önlemin gereksiz olduğunu söylüyordu. Sağlık uzmanları kapanma, okul ve iş yerlerinde alınacak önlemler, aşılama tarihleri ve aşılama hangi yaştakilere yapılması gerektiği gibi konularda da bölündü. Siyasi bir konuymuş gibi karşıt görüşlü çok sayıda sağlık uzmanının görüşüne hür tartışma adına pencere açan medya, bu cömertliğinin bedelini pandemi ilerledikçe toplumun gözünde itibar kaybederek ödemeye başladı.

Oysa pandeminin ilk döneminde toplumun çabuk ve sağlıklı haber gereksinimi artmış, genel olarak medyaya ama özellikle de kamusal medyaya güven tazelenmişti. Sağlık uzmanlarını değişik görüşten siyasi parti temsilcileri gibi stüdyoda tartıştıran haber kanalları, salgına karşı önlemler ve aşılama konusunda kafaların karışmasına, hatta kimi yorumculara göre komplo teorilerinin alevlenmesine katkıda bulundu. Marsilya’da bir enstitüye başkanlık eden ve genelde malarya, romatizmal ve bağ doku hastalıklarının tedavisinde kullanılan hidroklorokin ile COVID-19 hastalarının iyileştirilebileceği tezini savunan ünlü mikrobiyolog Didier Raoult, pandeminin ilk aylarında Fransız haber kanalları

tarafından o kadar ön plana çıkarıldı ki, toplumun yarısı bu teze inanıp virüsle mücadele amacıyla alınan kısıtlayıcı önlemlerle ilgili çılgın komplo teorilerine inanmaya başladı. Tezleri bilim dünyası tarafından reddedilen Raoult, Ağustos 2021’de emekli olmak zorunda kaldı.

Üçüncü ve belki de en önemlisi ise medya bu süreçte değişik çıkar ve hesaplar uğruna kimi hükümetler tarafından yürütülen dezenformasyon kampanyalarının kurbanı oldu.

Alman Die Welt gazetesi Şubat 2021’de yayımladığı bir araştırma haberde Almanya Federal İçişleri Bakanlığı’nın Mart 2020’den itibaren “halk arasında virus korkusunu yapay olarak artırıcı senaryolar üzerinde çalıştığını” yazdı. Haberde, amacın, “virüse karşı alınacak önlemler konusunda halk desteği sağlamak” olduğu not ediliyor, Alman Federal İçişleri Bakanı Horst Seehofer’in “Hükümet önlem almazsa halkın %70’i enfekte olabilir, ölü sayısı milyonları bulabilir” ifadeleri hatırlatılıyordu!

Fransa Sağlık Bakanı Olivier Veran, aşısızları hedefleyen önlemler alan ülkeler hakkında 18 Kasım 2021 tarihinde Fransız Senatosu önünde yaptığı açıklamada “Avusturya ve Almanya sağlık pasaportu uygulamasına geçmemişlerdi, bu nedenle aşısızlara karşı önlem alıyorlar” ifadelerini kullandı. Oysa bu ifadeler gerçek değildi.

Avusturya’da Dijital Covid Sertifikası (Der Grüne Pass) 19 Mayıs’ta yürürlüğe girmişti. Almanya ise 23 Ağustos’ta başlattı bu uygulamayı. Fransız Bakan, mevcut şartlarda -siyasi nedenlerle- ek kısıtlayıcı önlem almamalarını başka ülkelerle ilgili doğru olmayan bilgi paylaşarak mı meşru kılmaya çalışıyordu? Fransa’da Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron’un yeniden aday olmayı planladığı Nisan 2022’de yapılacak seçimin bu taktikle ilgisi olabilir miydi?

Medya mensupları yukarıdaki zorluklara ek olarak, salgının özellikle ilk zamanlarında psikolojik, ekonomik ve sağlıkla ilgili baskılara maruz kaldı. Tüm bunlar haberciliği daha da zorlaştırdı. ICFJ (International Center for Journalists) ve Columbia Üniversitesi (Tow Center for Digital Journalism) tarafından 125 ülkede gerçekleştirilen bir araştırmaya katılan gazetecilerin yüzde 70’i pandeminin ilk altı ayındaki haberciliğin “ruhsal sağlıklarını olumsuz etkilediğini”, yüzde 30’u ise “işverenlerin sahada çalışan gazeteciler için salgına karşı yeterli koruyucu önlem almadığını” söylüyor.

Araştırmaya göre gazetecilerin yüzde 20’si salgın döneminde öncesine oranla daha fazla tehdit alıyor, yüzde 67’si pandemi sürecinde kendileri açısından mali güvensizliğin arttığını ifade ediyor. Yüzde 46’sı bu süreçte dezenformasyonun ana kaynağı olarak siyasileri ve yerel yöneticileri görüyor. Yüzde 48’i ise salgınla ilgili haber kaynaklarının basına konuşmaktan korktuğunu belirtiyor.

Tüm bunlar, uzmanlık alanları arasında medya ve ifade özgürlüğünün de yer aldığı Avrupa Konseyi (Council of Europe) tarafından da gözlemlenen gerçekler. Strasbourg merkezli Avrupa Konseyi, pandemi sürecinde medya ve gazetecilere yönelik kısıtlamalar konusundaki kaygılarını 7 Temmuz 2020 tarihinde yayımladığı bir enformasyon notunda dile getirdi. Birçok Avrupa devletinin, pandemi sürecindeki kısıtlayıcı önlemleri fırsat bilip, taraf oldukları Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini geçici de olsa kısmen askıya alma (derogasyon) kararlarını eleştirdi.

Pandemi bahanesiyle basın toplantılarının iptali, gazetecilere seyahat kısıtlaması, kimi “sakıncalı” basın mensuplarının akreditasyonlarının yenilenmemesi ya da ifade özgürlüğüne getirilen kısıtlamalar Avrupa Konseyi tarafından kaydedilen diğer sorunlar arasında.

Pandemi basın (medya) özgürlüğünün, uzman gazeteciliğın, güvenilir kaynak ve olgulara dayalı haberciliğın demokrasiler açısından ne denli vazgeçilmez ve gerekli olduğunu bir kez daha gözler önüne serdi, şüphesiz. Bununla birlikte, kriz bağımsız profesyonel medya için yeni bir fırsat penceresi açmış görünse de siyasi planda aşırı sağcılık, aşırı muhafazakarlık ve milliyetçiliğın prim yapmaya başladığı, hatta bayağılaştığı Avrupa'da medya özgürlüğünü yepyeni sınavlar bekliyor.

5.9 Covid-19 sürecinde Kıbrıs Türk basınının işleyişi ve barış gazeteciliği

Doç. Dr. Metin ERSOY

*Doğu Akdeniz Üniversitesi
İletişim Fakültesi
Yeni Medya ve Gazetecilik Bölümü
Bölüm Başkanı*

Koronavirüs veya daha fazla bilinen adıyla “Covid-19” hayatımıza dahil olalı neredeyse 2 yıl oluyor. İnsan sağlığını ciddi bir şekilde etkileyen Covid-19’un tek etkisi ölümler ve acılar olmuyor. Covid-19 birçok iş kolunu, sosyal yaşamı ve eğitimi de derinden etkiliyor. Birçok kriz ortamında olduğu gibi bu tür zamanlarda vatandaşların habere ve bilgiye her zaman olduğundan daha fazla ihtiyacı oluyor. Söz konusu ihtiyaçların karşılanabilmesi için gazetecilerin özverili ve sağlık yönünden bir o kadar da riskli çalışmaları önem kazanıyor.

Covid-19 ile “karantina” ve “izolasyon” kelimelerini duymaya başladıktan sonra, evde kaldığımız süreçte temel gıda ve diğer yaşamsal ihtiyaçların yanı sıra, gazetecilerin bizlere ulaştırdıkları haberlerin öneminin arttığı söylenebilir. Bu yazıda Covid-19 sürecinde Kıbrıs Türk basınının işleyişi üzerine tartışmalar bulacaksınız. Aynı zamanda bu tür kriz dönemlerinde basının işleyişine yardımcı olabilecek “*barış gazeteciliği ilkeleri ile Covid-19 haberlerinin nasıl ele alınması gerektiği?*” tartışılacaktır.

Barış Gazeteciliği ve Covid-19

Konuya barış gazeteciliği kavramını tanımlayarak başlayalım: “[barış gazeteciliği] herhangi bir problem ve kriz döneminde medyanın arabulucu ve aktif rolü ile ortak değerleri ortaya çıkararak, hassas bir dil ve haber çerçevesi ile her türlü hakkı koruyan ve savunan gazetecilik yaklaşımıdır” (Ersoy, 2021: 324). Buradaki tanımdan yola çıkarak, barış gazeteciliğinin gazetecilere ekstra sorumluluklar yüklediği söylenebilir. Kavramı ilk ortaya atan Johan Galtung’un (1998) da belirttiği gibi, bu model sağlıklı bir gazetecilik anlayışı olarak ortaya çıkmıştır. Ayrıca, ana akım medyanın yaptığı yanlışları eleştirerek ve bunların düzelmesi için yeni etik ilkeleri gazetecilik literatürüne ekleyerek yoluna devam etmektedir.

Barış gazeteciliğinin yola çıkış amacı çatışma ve savaş durumlarında gazetecilerin oynayabileceği çözüm odaklı roller olsa bile, genel olarak kriz dönemlerinde gazetecilere yol gösterici bir model olması da muhtemeldir.

Basın, Covid-19 konularını nasıl haberleştirdi?

İlk vakaların görülmeye başlamasıyla birlikte hükümetin aldığı kapanma kararları sürecinde habere olan ihtiyaç artmıştır. Böylece, güncel gelişmeler ve Covid-19 ile ilgili geleneksel basına yapılan yazılı ve sözlü bildirimler de ayrı bir değer kazandı. O güne kadar daha az izlenen/dinlenen televizyon ve radyo haberleri birçok vatandaşın birincil bilgiye ulaşma kaynağı haline dönüştü.

Bulaşıcı Hastalıklar Üst Komitesi'nin aldığı kararları takip etmek günün en değerli aktivitesi haline dönüşürken, geleneksel medya da daha önce kaybettiği güven ve gücünü geri kazanır gibi oldu. Elbette bu süreçte çevrimiçi gazeteler de haber konusunda üzerine düşeni yapmıştı ancak rutin bir saatte ve belirli bir mekânda yapılan açıklamalar televizyon kanallarının bizzat haberleri canlı yayınlanması ile devam etti.

Covid-19 haberleri özellikle Bulaşıcı Hastalıklar Üst Komitesi kararları sonrasında vatandaşlar tarafından ilgi ve merakla takip ediliyor. Gazeteciler söz konusu komitenin haftalık toplantılar sonrası aldığı kararları vatandaşlara ulaştırmak için elinden gelen çabayı gösterirken, alınan kararları anlamakta da güçlük çektiği bir gerçektir. Bu tür kriz durumlarında komitenin aldığı kararların anlaşılmasını kolaylaştırmak için gazetecilere önemli görevler düşmektedir. Ancak pandemi süreci boyunca birçok gazeteci komitenin aldığı uzun ve teknik bilgilerle dolu kararları vatandaşlara kopyala-yapıştır mantığı ile sunmaktadır. Durum böyle olunca da zaten panik ve endişe içerisinde olan vatandaşların, kararları doğru ve hızlı bir şekilde anlaması ayrıca güç olmaktadır.

Covid-19 haberlerinin veriliş şekilleri

Pandemi sırasında yapılan haberlere genel olarak baktığımızda; olayların genellikle rakamlar üzerinden anlatılmaya çalışıldığını görmekteyiz. Rakamlar elbette bir olayın büyüklüğünü ve önemini bizlere anlatmakta önemli araçlardır. Ancak bu noktada yapılan haberlerin sadece rakamlara bağlı olması yeterli değildir.

Rakamlar bazı gazeteciler tarafından sansasyonel, endişe verici ve ürkütücü olarak manşetlere taşınırken, toplumun psikolojik sağlığını ve moralini de bozmamaya dikkat edilmesi gerekiyor. Zira halka bilgi vereceğiz derken, halkın daha fazla panik havasına sokulması hiçten değil. Haberlerde kullanılan dilin hassas bir şekilde seçilmesi bir diğer önemli nokta olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sadece rakamlarla anlatılmaya çalışılan salgın durumu bireylerin bir süre sonra rakamlara alışmasını sağladığı gibi normal bir durummuş gibi de algılamasını kolaylaştırıyor. Oysa burada dikkat edilmesi gereken, rakamların ötesine geçilerek, halkın yaşadığı dramı, korkuları, acıları ve sıkıntıları insana odaklanarak vermektir.

Elit odaklı habercilik

İnsana odaklanmak demişken, bu kısmı biraz açmak gerekiyor. Zira birçok Covid-19 haberinde ana karakter olarak konuşanlar elit kesimden kişiler olmaktadır. Siyasilerin üstün olduğu haber kaynakları halkın daha az görünür olmasını ve rakamdan ibaret olmasını sağlamakla birlikte, haberlerin hükümetin kamuoyunu şekillendirmesi için bir araca dönüşmesine imkân vermiştir. Hatırlanacağı gibi birçok siyasi kaynak Covid-19 sürecinin ilk 4-5 ayında süreci “başarılı” bir şekilde idare ettiklerini kamuoyuna aktarmışlardır.

Elit odaklı habercilik; sunulan bilgileri eleştirmeden, sorgulamadan olduğu gibi habere dönüştürülmesini sağladığından, bir süre sonra hükümetin konuyla ilgili tek söz sahibi olmasının önünü açıyor. O bakımdan barış gazeteciliği ilkeleri ile gazetecilere seçkin olmayan kaynakları artırmalarını, uzmanlara ve sivil toplum temsilcilerine haberlerde yer vermesini tavsiye ediyor.

Pandemi sürecinin başında gazeteciler biraz da geleneksel basın refleksi ile siyasi kaynaklara daha fazla söz vermekteyken -bir tür protokol haberciliği- ilerleyen zamanda ekonominin ve sosyal yaşamın bozulmasıyla birlikte daha eleştirel ve sert haberlerin ortaya çıktığını söyleyebiliriz.

Covid-19 kaynaklı ölümler...

Kıbrıs Türk basını Covid-19 sürecini haberleştirirken, özellikle ölüm vakalarında haberciliğin temel değerleri olan araştırmayı eksik bırakmıştır. Covid-19 kaynaklı olan haberlerde Sağlık Bakanlığı'nın resmî açıklamaları sorgulanmadan direkt haberleştiriliyor. Bakanlığın yaptığı açıklamalarda ölen kişinin "aşısız, obezite, kronik rahatsızlık, kalp, şeker ve tansiyon" gibi rahatsızlıkları gerekçe olarak sunması bazı gazetecilerin pek de sorgulamadan kullanmasının yolunu açmıştır.

Her şeye rağmen gazeteciler takdir edilmeli

Takdir ediyoruz ki Covid-19 süreci gazeteciler için de birçok bilinmezle dolu bir serüveni içinde barındırmaktadır. Bilgiye en çok ihtiyaç duyulan pandemi sürecinde, basın bazen yangına benzin dökerek, bazen de felaket tellallığı yaparak hareket etmiştir.

Oysa halk sağlığının korunması yetkililerin sorumluluğunda olduğu kadar, basının da sorumluluğundadır.

Unutulmaması gereken bir nokta ise; birçok gazeteci haber yapma telaşı içindeyken, kendisinin ve ailesinin sağlığını korumak için özel çaba sarf etmektedir. Bu süreçte basın çalışanlarının vatandaşlara bilgi verebilmek için doğrularıyla ve yanlışlarıyla kamusal bir yayıncılık yapmak için çaba sarf ettikleri söylenebilir.

Vatandaşlar evlerinde izole olurken, gazeteciler sokaklarda haber peşinde koşmaya ve sağlıklarıyla ilgili risk almaya devam ettiler. Bu kısmı da vatandaşlarımızın takdirle karşılaması gerekmektedir.

Covid-19 pandemisi bizlere birçok şey öğretmiş ve haberin hayatımızda ne kadar önemli bir yer kapladığını hatırlatmıştır. Umarım bu süreçte gazetecilerimiz haber dillerini biraz daha barış gazeteciliği ilkelerine uygun bir hale dönüştürmek için fırsat bulurlar.

5.10 Salgın, gözetim yöntemlerini dayatmak için bir fırsata dönüştü

Dr. Çağdaş ÖĞÜÇ

Michel Foucault, 1975 yılında yayınlanan “Hapishanenin Doğuşu” adlı ünlü eserinde, 17. yüzyılda gerçekleşen veba salgınına atıfta bulunarak, salgına karşı alınan önlemlerin, bireyi disipline etme amaçlı kullanılan tekniklerin ilk örneklerinden olduğundan bahseder. Salgında bahsi geçen kente giriş ve çıkışların kapatıldığından söz eden Foucault, sokaklarda güvenlik görevlilerinin bulunduğunu ve bu kişilerin halkı karantina altına alarak, denetim altında tuttuğunu söyler.

Hikayede, kararlara uymayan kişilerin ölümle cezalandırıldığından, sabit bir yere kapatılan insanların, en küçük hareketlerinin bile denetlendiğinden, halkın isim, yaş, cinsiyet gibi rolleri ile kayıt altına alınmasının ardından gözetimin gerçekleştiğinden bahseder. Veba disiplini doğurmuş, yarattığı disiplin şeması ile tam bir hiyerarşi oluşturarak, yasal düzenlemeler ile yaşamın en ince detaylarına kadar nüfuz alanı oluşturmuştur.

Foucault’un bahsettiği veba salgınının üzerinden çok uzun yıllar geçti. Bu zaman dilimi içinde, bilgisayar teknolojileri günümüz dünyasını şekillendirmeye başladı. Üretim tekniklerinin değişmesinden tutun da, yaşam pratiklerimizin temellerine kadar her olgu, bilgisayar teknolojileri ile bire bir bağlantılı olarak değişkenlik gösteren bir yapıya büründü.

Çin’de BBC tarafından 2017 yılında çekilen belgeselde hükümetin elinde ülkede yaşayan hemen her bireyin görsellerinin mevcut olduğundan söz edilir. Bu veri ile, kişilerin nerede olduklarının bilgisinin yapay zekâ ile geliştirilmiş kameraların yüz tarama sistemi sayesinde sadece 7 dakikada bulunabildiği ifade edilir. Dahası, sistemin, Çin’de yaşayanları araba, akraba, arkadaş gibi etrafında bulunan nesne ve kişilerle de eşleştirebildiği, böylelikle kişinin sadece nerede olduğunun değil kimlerle neler yaptığının da öğrenilebildiği belirtilir.

Koronavirüs salgını ile bazı “yeni” uygulamaların ortaya çıktığına şahit olduk. Örneğin, bugün Kıbrıs’ın kuzeyi de dahil olmak üzere dünyanın pek çok yerinde geliştirilen bir telefon uygulaması ile, koronavirüs hastalığına yakalanan bireylerin bulunduğu bölgeler işaretleniyor ve bu bölgeler telefonlar aracılığıyla, ülkede bulunan diğerlerine iletiliyordu. Böylelikle, birey bahsi geçen bölgeye girmek durumunda kalırsa, hangi evde “hastalıklı” kişinin yaşadığına dair bilgi sahibi oluyordu.

Buna benzer bir başka olay, Türkiye’de de gerçekleşti. Koronavirüs salgınının Türkiye’de görülmesinin ardından bir telefon şirketi, telefon sinyalleri ölçümleriyle İstanbul’da yaşayan insanların ne kadar hareket ettiklerine bakarak, bireylerin evlerinde kalıp kalmadıkları üzerine bir harita yayımladı. Harita maalesef Türkiye’de, özel hayatın ihlali noktasında; tartışılması gerektiği şekliyle tartışılmadı... Bu basit iki örnek bile, bir salgında insanların bilgisayar teknolojileri aracılığıyla ne kadar kolay takip edilebildiğinin ve kendisinin bir “veri” haline dönüştürüldüğünün göstergesidir.

Kıbrıs Türk Tabipler Birliği, koronavirüs salgını nedeniyle Nisan 2020’de hasta olup olmadığımızın değerlendirmesini yapmak için bir çalışma hazırlamıştı. Bahsi geçen ankette, isim, yaş, cinsiyet gibi genel demografik bilgilerin yanısıra, kalıtsal hastalıklar, yaşadığımız

rahatsızlıklar ve “ateşiniz var mı?” gibi sorular bulunuyordu. Bahsi geçen çalışmaya kaç kişinin katıldığı ile ilgili bir bilgiye sahip değilim. Ancak bildiğim bir şey varsa, bu verilerin hepsinin şu anda bir yerlerde depolandığıdır. Verilerin kötü amaçlı bir şekilde başka alanlarda kullanılacağını tabii ki söylemiyorum; özel hayatımıza dair bizi ilgilendirmesi gereken birçok bilginin (tansiyon, şeker hastalığı vs.) başka bir yerlerde, artık kontrolümüz dışında kayıt altında olduğunu söylemek istiyorum.

Devam edelim... Pandeminin ilk aylarında Pile’ye giriş çıkışlar, KKTC hükümeti tarafından serbest bırakıldı. Edinilen bilgide, Pile’de yaşayıp Kıbrıs’ın kuzeyinde çalışan bireylerin cep telefonlarına GSM operatörleri aracılığı ile bir takip programı yüklenecek ve o kişiler, kuzeyde gittikleri her yerde takip edilebilecek.

Belirtmekte fayda var: “Devletin” bireyi takip edebilmek için herhangi bir yasal hakkı bulunmuyor. Tüm bunlara rağmen, “halk sağlığı” gerekçe gösterilerek, daha önce gerçekleştirilen birçok anayasal ihlal gibi bu da yürürlüğe girdi.

Tüm bunlardan bahsederken aslında yeni bir şeyden de bahsetmiyorum. Bu sistemlerin hemen her biri uzun yıllardır bizlerle beraber... Sadece artık, salgın nedeniyle çok da gizli olmayan, kitlesel gözetim uygulamalarının bir parçası... Salgınlar, topluma gözetim yöntemlerini dayatmak için bir fırsat olarak görülüyor. Aynı MOBESE sürecinde olduğu gibi... Ülkede suç arttı ve bunu engelleyebilmenin tek yolu MOBESE’ler... Halbuki, MOBESE sistemlerinin, adli suçları engelleyebildiğine dair herhangi bir bulgu bulunmamaktadır...

MOBESE’leri ve MOBESE sistemlerinin özel hayatımıza yaptığı müdahaleleri tartıştığımız bugünlerde, olaya bir de bu açıdan bakmakta belki de fayda var. Koronavirüs salgını, hali hazırda var olan toplumların totaliter rejimlere dönüştürülme projesini hızlandırdı. Her birimiz, gözetim altında tutulan bireyler olarak, disipline edildik ve her geçen gün daha da ediliyoruz. İnsanlar, kendileri hakkındaki verilerin izinsiz toplandığı ve bu verilen kişi hak ve özgürlüklerini zedeleyici nitelik taşıyabileceğinin bilincinde olması gerekmektedir.

Özel hayatın gizliliği, en temel özgürlüklerden bir tanesidir. Bu özgürlüğün aşağıya çekilmesi, kabul edilmemeli, bu hakkın korunması için ciddi bir mücadele sürdürülmelidir. Daha da geç olmadan...

6.0 Öneriler:

Covid-19 süreciyle Kıbrıs Türk medyasında tetiklenen sıkıntıların aşılması konusunda neler yapılabilir?

- Kuzey Kıbrıs'ta halkın, kurum ve kuruluşların hatta siyasetle partilerinin haklarını savunan medya çalışanlarının, çeşitli nedenlerle kendi haklarını savunamadığı gerçeği Covid-19 sürecinde de acı bir gerçek olarak karşımıza çıkmıştır. Halkın Anayasal haber alma özgürlüğünü sağlayan gazetecilerin sıkıntılarının sadece gazetecinin kendisinin, çalıştığı veya üye olduğu örgütün değil tüm ülkenin sorunu olduğu özellikle siyasi çevrelere bıkmadan uzanmadan anlatılmalıdır. Uluslararası kuruluşlardan daha çok destek istenmelidir.
- COVID-19 pandemisi nedeniyle kişi özgürlüklerinin birçok ülkede kısıtlanması ve bireylerin evlerinde kalmalarına yol açan ülke kapanma (lockdown) kararları, ifade özgürlüğü bağlamında bazı tehlikeleri de beraberinde getirmiştir. Bireylerin rahatlıkla bilgi paylaşabildiği internet ortamı, başta pandemiyle ilgili olmak üzere birçok konuda yalan haber yayan internet sitelerinin de hızla artmasına neden olmuştur. On line haber sitelerinin yarattığı sıkıntılar acilen ele alınmalı ve çözüm yolları üretilmelidir.
- Pandemi sürecinde hem ekonomideki kaos hem de siyasetteki kaos içerisinde büyük çaba harcayan basın kuruluşlarının ne yazık ki ciddi bir bölümü “tarafsızlığını ve bağımsızlığını” başarıyla koruyamamıştır. Burada karşımıza çıkan ana neden ekonomik sıkıntılardır. Ülke basının “tarafsızlığını ve bağımsızlığını” vurmaya başlayan ekonomik sıkıntılarının nasıl aşılacağı konusunda ciddi çalışmalar yapılması elzemdir.
- Kuzey Kıbrıs'ta medya kuruluşları ve medya örgütleri ifade özgürlüğünün korunabilmesi ve tehditlere karşı güçlü durulabilmesi konusunda uluslararası örgütlerle de işbirliği yaparak stratejik hedefler geliştirmelidir.
- Pandemi dönemi bize geleneksel düşünüp dijital içinde yol bulmaya çalışmanın mümkün olmadığını göstermiştir. Yazılı basının ömrünü doldurmaya çok az kaldığı artık bilinen bir gerçektir. Geleneksel medya sahipleri ile yöneticileri geleceğin medyasının nasıl olacağını artık biliyor ve önemlerini almaya başlamalıdır.
- Demokratik toplumlarda medyanın çoğulcu yapısının medya kuruluşlarının birleşmeleri veya daha büyük işletmeler tarafından satın alınmaları nedeniyle tehlike altında olduğu bilinmektedir. Ülkemizde de şimdilik rahatsız edici boyutta olmamasına rağmen küçük çaplı modelleri oluşmuştur. Medya sahipliğinin aşırı yoğunlaşmasının demokratik süreçlerin korunabilmesi açısından önüne geçilmesi için gerekli yasal ve idari yapıların bir an hayata geçirilmesi sağlanmalıdır.

- Kuzey Kıbrıs'ta ifade özgürlüğüne, çoğulculuğa ve medyanın çeşitliliğine olanak tanıyan elverişli ortam olmasına rağmen basın özgürlüğü ve ifade özgürlüğü bağlamında zor bir coğrafyada yer aldığı unutulmamalıdır. Bu nedenle ifade özgürlüğünün korunabilmesi ve medyanın tehditlere karşı güçlü durabilmesi için medya kuruluşları ve örgütlerin kolektif bir şekilde uluslararası örgütlerle iş birliklerini artırarak, sorunlarını iyi bir şekilde tanımlayıp, çözüm için stratejik hedefler geliştirmelerini gerekli kılmıştır.
- Haberlerde karalama veya aşağılama ile ilgili yasal düzenlemeler, ceza hukuku kapsamında değil de medeni hukuk kapsamında ele alınmalıdır. Haksız, yanlış veya zarar verici nitelendirilen medya haberleri ancak sıradan vatandaşların itibar ve geçim kaynaklarının zedelenmesine yol açması durumunda mahkemeye intikal etmelidir.
- Ülkede zayıf olan editoryal bağımsızlığın yasal güvence altına alınması ifade özgürlüğünde karşılaşılan birçok olumsuzluğu daha az sıkıntılı hale getirecektir. Ayrıca, gazetecilerin kaynaklarını koruyabilecekleri etkin yasal güvenceye sahip olmaları gerekmektedir. Bu nedenle ihtiyaç duyulan yasaların çıkarılması için daha fazla çaba harcanmalıdır.
- Kuzey Kıbrıs'ta kimin gazeteci olacağı ile ilgili (çoğu zaman sıkıntılar da yaratsa) detaylı yasal düzenlemeler var ancak, yine de kim gazeteci kim gazeteci değil ayrımı hala doğru dürüst yapılamamıştır. Raporda belirtildiği gibi medya kuruluşlarının önemli bölümü kaçak ve sarı basın kartsız eleman çalıştırırken, bunun önüne geçilememektedir. Bu konuda özellikle meslek kuruluşları daha aktif olmalıdır.
- Çalışma Dairesi'nin basında yerel istihdamı destekleme konusundaki çalışmaları daha da ileri götürülerek, “kaçak, sigortasız ve sarı basın kartsız elemanların” basından ayıklanması için adım atılmalıdır.
- “Geçici-kaçak basın çalışanlarının” artmasında en önemli nedenlerden biri iktidardaki siyasilerin, devletteki bürokratların tutumundan kaynaklanmaktadır. “Basındaki kaçak çalışan” kurumunun kendisine verdiği “basın kartlı görümlü tanıtma kartıyla” Cumhurbaşkanlığı binasına dahi girebilmekte ve Cumhurbaşkanı ile herhangi bir yabancı ülkenin yetkilisinin görüşmesini takip edebilmektedir. Sarı basın kartlı gazeteciler birçok basın toplantısında “hobi olarak basına bulaşanlar” nedeniyle bırakınız oturacak yeri, soru soracak fırsatı dahi bulamamaktadır.
- Özellikle Kıbrıs Türk Gazeteciler Birliği ve Basın Kartı Komisyonu'nun çok büyük çabalarına rağmen hala çözülemeyen ve devletin yetkilileri nezdinde de çoğu zaman gerçek gazeteciden daha fazla itibar gören “kaçak gazeteciler” sorununun acilen çözülmesi gereklidir.
- “Kim gazeteci-kim gazeteci değil” sınırının netleşmesi, ülkede enflasyonu olan medya kuruluşlarının birçoğunun alandan çekilmesini sağlayacağı gibi, gerçek medya kuruluşlarının var olan gelir pastasından aldığı pay da artacaktır.

- Medya sahipliğinin aşırı yoğunlaşmasının demokratik süreçlerin korunabilmesi açısından önüne geçilmesi için gerekli yasal ve idari yapıların bir an önce oluşturulması gerekmektedir.
- Günümüzde hükümet edenlerin siyasi ya da ticari kazanç sağlamak amacıyla belirli medya kuruluşlarını tercih ettiği herkes tarafından bilinmektedir. Kısıtlı ticari reklamcılık pazarı nedeniyle devlet tarafından finanse edilen ilan ve reklamlar, kuruluşlar arasında ayrımcılık yapmadan dağıtılmalıdır.
- Ülkedeki TV kanallarının başka bir ülkenin yasaları altında o ülkeye ait uydu kanalından yayın yapmasının sıkıntıları çok sık yaşanmıştır. Bunun önüne geçilmesi ve televizyon kanallarının en azından ülkede sorunsuzca izlenebilmesi için, “karasal dijital yayıncılığa” zaman kaybetmeden geçilmelidir.
- İnternet üzerinden yayın yapan haber siteleri sitelerin birçoğunun künyesi bulunmamakla beraber, kullandıkları haberlerin neredeyse tümünün başka haber sitelerinden veya haber ajanslarından referans göstermeden alındığı da bilinen acı bir gerçektir. Gerçek gazetecilerin ve habercilikle ayakta durmaya çalışan medya kuruluşlarının bu aleni “emek hırsızlığından” korunması gerekmektedir.
- Çok sayıda künyesiz ve içerik üretmeyen, dezenformasyon yayma yanında belli kurumları ve şahısları karalama amacı taşıyan onlarca on line haber sitesinin basından çekilmesi veya yasal çerçeveye oturtulması için, daha çok çaba harcanmalıdır.
- Kuzey Kıbrıs’ta dijital ortamda yapılan gazetecilikte ticari reklam geliri dışında finansman modelleri geliştirilmesi için uluslararası kuruluşlarla işbirliğine giderek, yöntemler geliştirilmelidir.
- Gazetecilere yönelik hizmet içi eğitimlere hız verilerek, düzenli bir program çerçevesine alınmalıdır. Hizmet içi eğitime katılan gazetecilerin çalıştığı kuruluşlardan daha izin alabilmesi için, eğitim süreci boyunca oluşan ücreti başka kaynaklardan sağlanmalıdır.
- Devletin Yerel İş Gücü İstihdamının Desteklenmesi Tüzüğü uyarınca özel sektördeki medya kuruluşlarında çalışanlar sarı basın kartlı çalışanların İhtiyat Sandığı ve Sosyal Sigorta yatırımlarına yönelik yardımlarının yaygınlaştırılması için yeni adımlar atılmalıdır.

- Devletin, ÷lkedeki basın kuruluşlarını tamamen piyasaya terk etme politikası sonlandırılmalıdır. Dñnyanın birçok ÷lkesi, başka bir ÷lkeden yapılan TV yayınlarına reklamlarda karartma uygulamaktadır. Ancak, Tñrkiye'den yapılan ve çeşitli yollarla Kuzey Kıbrıs'taki evlere ulaşan TV yayınları için bu durum söz konusu değildir. Bu durum da ithalati firmaların ÷lke medyasına reklam vermemesinin tek nedenidir.
- Bu firmaların mallarını pazarladıkları ÷lkedeki medyayı ciddiye almaları sağlanmalıdır. Daha önce YYK tarafından önerildiği gibi mallara az da olsa fon getirerek (malın fon miktarı kadar pahalanmasına yol açacaktır) faturayı halka ödetmek çözüm değildir. şirketin bilançosunun büyüklüğü oranında reklam vermesi, bunun karşılığında da şirkete vergi avantajları sağlanması bir yöntemdir.
- Kıbrıs Tñrk toplumunun medyaya güvenini, medyadan beklentilerini, medyada gördükleri güçlü ve zayıf yönleri düzenli aralıklarla ölçen araştırmaların çok sık yapılmadığı bir gerçektir. medya kuruluşları da dönem dönem kendi okuyucu, takipçi ve izleyicilerine yönelik küçük çaplı "spot" araştırmalar yapabilecek durumdadır. Bireylerin güveni ve memnuniyeti, tercihleri ve beklentilerini içeren geribildirimler, kuruluşun kendini geliştirmesi açısından önem arz etmektedir.

